

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

**Reflexe vlastní integrace do české
společnosti z pohledu mladých ukrajinských
imigrantek**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Mirjam Moravcová DrSc.
Vypracovala: Martina Štěpáníková

Praha 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě. Práce nebyla použita k získání stejného či jiného titulu.

V Praze dne 26.6.2013

Martina Štěpáníková

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala svým šesti respondentkám, které mi věnovaly svůj čas, a poskytly mi důležité podklady k napsání této práce. Můj velký dík dále patří PhDr. Mirjam Moravcové DrSc., a to za její cenné odborné rady, vstřícnost a trpělivost.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 VÝZKUMNÁ OTÁZKA, CÍL PRÁCE, ZÁMĚR A ZÁKLADNÍ KONCEPČNÍ PŘÍSTUP	6
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	8
2.1 Kulturní konflikt	8
2.2 Imigrant.....	12
2.3 Integrace.....	12
2.4 Asimilace.....	12
2.5 Multikulturalismus.....	13
3 UKRAJINSKÁ MENŠINA NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	15
3.1 Historie ukrajinských imigrantů na našem území.....	15
3.2 Současná ukrajinská migrace.....	17
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	20
4.1 Výzkumná strategie.....	20
4.2 Techniky sběru dat.....	21
4.3 Soubor respondentek, výběr vzorku, prostředí výzkumu.....	24
4.4 Analytické postupy.....	25
4.5 Hodnocení kvality výzkumu.....	26
4.6 Etické otázky společenskovedního výzkumu.....	27
5 PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	29
5.1 Případ respondentky č.1.....	29
5.2 Případ respondentky č.2.....	32
5.3 Případ respondentky č. 3.....	37
5.4 Případ respondentky č.4.....	41
5.5 Případ respondentky č.5.....	45
5.6 Případ respondentky č. 6.....	48
6 REFLEXE KAŽDODENNÍHO ŽIVOTA V PRAZE Z POHLEDU MLADÝCH UKRAJINSKÝCH IMIGRANTEK.....	52
6.1 Imigrace do Prahy: její důvody a realizace.....	52
6.2 Srovnání života v Praze a v mateřském městě.....	53
6.3 Reflexe lidských vztahů v rámci českojazyčné a ruskojazyčné skupiny. .54	
6.3 Jazyk komunikace v soukromé sféře.....	56
6.4 Nejčastější problémy v každodenním životě v Praze, v rámci českojazyčné a v rámci ruskojazyčné skupiny.....	56
6.5 Ukrajinka nebo Češka?.....	57
7 ZÁVĚRY.....	59
Seznam použité literatury.....	61
Bibliografický záznam	64
Anotace	64
Klíčová slova	65

ÚVOD

Odborná literatura nám dnes svým obrovským rozsahem nabízí nesčetné množství analýz, pojednání a odborných článků, které se zabývají vztahy mezi Českou republikou a Ukrajinou, a to ať už z hlediska politického, ekonomického, z hlediska společné historie nebo např. z hlediska hospodářské spolupráce. Co se ale zřídka nachází ve středu zájmů, je jedinec a jeho vnímání sebe samého v rámci všech těchto vztahů. Přitom jsou to právě jednotliví zástupci Ukrajiny, se kterými se všichni nejčastěji v každodenním životě setkáváme. Jak tedy vnímá ukrajinský imigrant svou integraci do české společnosti? Čím to, že se rozhodl žít tady, a nikoliv ve své mateřské zemi? Jak se mu daří začleňovat, vytvářet si sociální vazby, jak sám sebe v rámci české společnosti vnímá? Do jaké míry pociťuje kulturní rozdíly? S jakými problémy vyplývajícími z jeho původu se setkává v každodenním, běžném životě? A považuje sám sebe za cizince nebo přijímá českou identitu? V současné době, kdy je v Evropě trendem hledat zkušenosti, uplatnění či seberealizaci v cizině, nelze tyto imigranty, jejich kritiku, názory a postřehy ignorovat. Proto jsem si tuto oblast vybrala k výzkumu a posléze k vypracování své bakalářské práce. Protože je tento problém nejlépe pozorovatelný prostřednictvím samotných imigrantů, zaměřila jsem se tedy ve své práci na mladé, vysokoškolsky vzdělané či v současné době studující imigrantky z Ukrajiny. Tyto ženy mi poskytly vhled do problematiky imigrace, úzce spojené s procesem integrace a asimilace, tak, jak jej zažily ony samy.

1 VÝZKUMNÁ OTÁZKA, CÍL PRÁCE, ZÁMĚR A ZÁKLADNÍ KONCEPČNÍ PŘÍSTUP

Má bakalářská práce se zabývá reflexí každodenního života v Praze, jak jej vnímají imigrantky pocházející ze zemí bývalého Sovětského svazu na pozadí kulturních zvyklostí získaných v zemi původu.

Výzkum je cíleně orientován na imigrantky ve věkové skupině 20 - 29 let, jejichž mateřským jazykem je ruština nebo ukrajinština, jejichž oba rodiče považují za svůj mateřský jazyk ruštinu nebo ukrajinštinu, a které studují nebo již vystudovaly vysokou školu. Abych se mohla zaměřit na kulturní střet, ke kterému dochází mezi kulturou, společenskými normami a zvyklostmi, které si s sebou tyto imigrantky nesou ze svých mateřských zemí, a tradicí v ČR, orientuji se jen na ty ruskojazyčné imigrantky, které žijí v Praze společně s oběma svými rodiči a sourozenci. Zároveň budou vzorek tvořit pouze takové ženy, které v Praze žijí nejméně deset let. Zaměřuji se tedy na imigrantky první generace, které se přistěhovaly do Prahy (a ČR) ve věku svých deseti a více let, a které mají vlastní autentickou zkušenost s adaptací v českém prostředí.

V rámci své bakalářské práce se snažím odpovědět na takové výzkumné otázky, které pomáhají čtenáři přiblížit, jak mladé ukrajinské imigrantky reflektují vlastní integraci do české společnosti. Prostřednictvím svých otázek se snažím získat odpovědi na to, do jaké míry jsou ochotny upustit od tradice, kterou jejich rodiče přinesli spolu se svým příchodem z domácí země do České republiky, dále ztotožňují-li se spíše s českými nebo spíše s ruskojazyčnými vrstevníky, kterým z těchto dvou skupin dávají přednost (např. ve výběru přátel či partnera), a obecně – do jaké míry je pro ně složité najít jakýsi společenský konsenzus. Předpokládám, že hlavním problémem, se kterým se musí tyto imigrantky vypořádat, je často negativní či nepřátelské vnímání ruskojazyčných imigrantů, které souvisí se společnými dějinami, tzn. s událostmi jako byla invaze vojsk Varšavské

smlouvy do Československa a následná, Brežněvem řízená normalizace.

Výzkumná otázka:

1. Jaká je reflexe každodenního života v Praze z názorových pozic ruských, vysokoškolsky vzdělaných imigrantek.
2. S jakými problémy se ruskojazyčné imigrantky setkávají
3. Jak tyto problémy řeší

Podotázky:

1.
  - a) v každodenním životě v Praze
  - b) v rámci skupiny ruskojazyčných přátel
  - c) v rámci skupiny českojazyčných přátel
2.
  - a) v každodenním životě v Praze
  - b) v rámci skupiny ruskojazyčných přátel
  - c) v rámci skupiny českojazyčných přátel

Cílem tohoto výzkumu je získat dostatek informací k vypracování případových studií, které umožní zařadit získané informace do kontextu jednoho pohlaví, konkrétní věkové skupiny a délky pobytu v ČR. Dále přiblíží to, jak je díky každodenní zkušenosti česká společnost těmito imigranty nahlížena.

2 TEORETICKÁ ČÁST

V této části své práce čtenáři popíší teoretické ukotvení zvoleného tématu. Důraz kladu na pět pojmů, které považuji za důležité vysvětlit a rozebrat. Jsou to tyto: kulturní konflikt, imigrant, integrace, asimilace a multikulturalismus.

2.1 Kulturní konflikt

Než se zaměřím na to, co vyjadřuje slovní spojení kulturní konflikt, vysvětlím nejdřív každý výraz zvlášť.

Například doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D. definuje pojem konflikt jako „*sociální skutečnost, kdy proti sobě stojí nejméně dvě strany (jednotlivci, skupiny, státy), které mají odlišný pohled na určitý fakt nebo odlišné zájmy.*“¹. Rozsáhleji definuje pojem konflikt například Kevin Avruch ve své publikaci *Culture and Conflict Resolution*, a to takto: „*Konflikt je boj mezi skupinami nebo jednotlivci kvůli odlišným cílům, vzácným zdrojům, nebo boj o moc potřebnou k jejich získání. Tento boj je určen také tím, jak jednotlivci vnímají cíle, zdroje a moc. Pohled jednotlivce na věc se může od člověka k člověku velmi lišit. Jedním z určujících faktorů pohledu je kultura, sociálně zděděné, sdílené a naučené způsoby žití, které si jedinci nesou ze svého členství v nějaké sociální skupině. Konflikt, který přejde kulturní hranice, tím přechází i kognitivní a percepční hranice a je obzvláště náchylný k problémům mezikulturní komunikace a mezikulturního nedorozumění. Tyto problémy způsobují konflikty nehledě na to, jaké jsou jejich základní příčiny, i kdyby to byly ryze materiální zájmy. V tomto smyslu je kultura důležitým faktorem v nejrůznějších konfliktech, které se zprvu mohou jevit jako boj o materiální zdroje nebo střet obchodních zájmů.*“²

---

1 CABADOVÁ WAISOVÁ, Š.: Úvod do studia mezinárodních vztahů, Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2002. s. 80

2 AVRUCH, K.: *Culture and Conflict Resolution*. USA: Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason Universtiy. [online], 1998.[cit.

Pojem kultura poté definuje Avruch v jednom z interview vedených s reportérkou Univerzity v Coloradu takto: „*Jsou to věci, které se lidé učí na základě příslušnosti k určité sociální skupině. Tyto věci jsou hluboce zakódovány v sociálních strukturách, schématech a paralingvistických strukturách, jako jsou metafory a jazyk. Také jsou obecně zakódovány v symbolech a hodnotách.. Kultura je naučená, je sdílená, a to více či méně. Míra sdílení, jež je vždy empirický problémem, je nastavena společností. Tato míra se dědí z generace na generaci, což jí dává jakousi druh síly, která je tradiční.*“³

Abych vysvětlila pojem etnikum a s ním související pojem kulturní konflikt, použiji publikaci Filipa Tesaře: *Etnické konflikty*. Výzkumný pracovník Ústavu mezinárodních vztahů Filip Tesař se v této publikaci zabývá etnickými konflikty, ke kterým docházelo a dochází na území bývalého Sovětského svazu, Asie, Afriky a Ameriky. Věnuje se zde také otázce, do jaké míry ovlivňuje jedince, jakožto i skupinu, kultura, ekonomika, ideologie, sociální vztahy aj. Autor v této knize definuje etnikum jako „*skupinu, u níž sdílená kultura a sdílené představy o vlastní minulosti vytvořily pocit vzájemné solidarity, odlišnou od jiných podobných skupin jménem a spojenou s určitým územím*“⁴, od toho se odvíjí konflikt mezi vlastní tradicí a tradicí, se kterou se musí ruskojazyčné imigrantky po svém příchodu vypořádat. Tento konflikt je také dle Tesaře zaviněn „*sklonem směřovat příbuzenské a kulturní znaky do jedné kategorie a sklonem hodnotit jiné lidské skupiny jako odlišný druh*“⁵. To znamená, že imigranti, kteří přišli do ČR, musí nutně považovat místní kulturu za cizí a musí si na ni nejdříve uvyknout. Dále zde Tesař interpretuje téma etnických

---

2013-06-26] Dostupné z: [Http://www.eolss.net/sample-chapters/c14/e1-40-01-01.pdf](http://www.eolss.net/sample-chapters/c14/e1-40-01-01.pdf)

- 3 PORTILLA, Julian. Kevin Avruch Professor of Conflict Analysis and Resolution, George Mason University: Topics: conflict resolution strategies, culture, conflict analysis and resolution. In: [Http://www.beyondintractability.org](http://www.beyondintractability.org) [online]. 2003. vyd. The Beyond Intractability Knowledge Base Project, 2003 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.beyondintractability.org/audioplay/avruch-k>
- 4 TESAŘ, F.: *Etnické konflikty*, Portál, Praha 2007, str. 38
- 5 TESAŘ, F.: *Etnické konflikty*, Portál, Praha 2007, str. 60

konfliktů z hlediska antropologického, a to s odkazem na kolektivní paměť, ze které si jedinec utváří vlastní identitu. Přesněji: „*Potvrzení vlastní identity čerpáme z kolektivní paměti, především z paměti kulturní, která zachycuje obraz minulosti nezprostředkovaný nám přímo jejími účastníky. Kulturní paměť se selektivně zaměřuje na určité prvky, které seskupuje do určitých vzorců – tak vznikají národní mýty... Prostřednictvím vhodně koncipovaných mýtů lze dokonce vytvořit novou identitu.*“⁶ Zde zaznamenáváme posun od povahy etnické do roviny kulturní povahy.

Dále chci odkázat na publikaci Christiana Scheua: *Migrace a kulturní konflikty*. Autor se v této knize mimo jiné věnuje studii Arie N. J. den Hollandera, který definuje kulturní konflikt jako střet celých systémů hodnot rozličných skupin a jejich náboženské, politické či ekonomické ideologie⁷. Ze tří druhů kulturního konfliktu, které rozlišuje, mě budou zajímat konflikty mezi kulturami a konflikty, které se v důsledku různých kultur projevují v samotném člověku⁸. Ke konfliktům mezi kulturami dochází v mém případě kvůli skutečnosti, že imigrantky nejsou s největší pravděpodobností schopné se rychle adaptovat na českou společnost, a protože považují svou mateřskou kulturu za ohroženou, mají tendenci se jí držet. Ze smyslu pro zachování české kultury ze strany české společnosti, bude vycházet i vlna odporu, se kterou se tyto imigrantky mohou setkat. Konflikt, který se jako psychologický jev objevuje u jedince po jeho příchodu do ČR, je způsoben potřebou držet se kulturních hodnot, které již jednou přijal. Zcela od nich upustit je pro imigranta velmi náročné. Toto oprošťování se od zažitých kulturních hodnot může vést ke špatnému svědomí vůči mateřské skupině či k pocitu viny.

Okrajově bych ráda zmínila knihu Gerta Hofstedeho: *Kultury a organizace: Software lidské mysli (1999)*, kde je definován kulturní šok imigrantů jako následek střetu kultur. „*Snáživý cizinec se může pokusit osvojit si některé symboly a rituály nového prostředí (...), je však*

---

6 TESARĚ, F.: *Etnické konflikty*, Portál, Praha 2007, str. 162

7 SCHEU, H. Ch., ASLAN, E.: *Migrace a kulturní konflikty*, Auditorium, Praha 2011, str. 22

8 tamtéž

nepravděpodobné, že by mohl rozpoznat, natožpak pocítit hodnoty, na kterých jsou založeny. V jistém smyslu se návštěvník cizí země navrácí do duševního stavu dítěte, které se musí znovu naučit i ty nejjednodušší věci. To obvykle vede k pocitu rozhořčení, bezmoci a nepřátelství k novému prostředí.“⁹

Je také nutné vyjasnit, co kultura není. Kevin Avruch shrnuje základní body, které utvářejí mylné představy o kultuře a znemožňují pracovat s kulturou jako s analytickým nástrojem. Jedná se o představy, že kultura je homogenní, má charakter věci, je distribuována rovnoměrně mezi všechny členy skupiny nebo společnosti, kteří všichni vnímají, chovají se a prožívají stejně, a že každý jedinec má pouze jednu kulturu, která má povahu zvyku a je neměnná v čase.

Podle Heralda Christiana Scheua se *„kulturní konflikty vycházející z kulturní odlišnosti přistěhovaleckých komunit promítají do různých oblastí sociálního života. Problém kulturní odlišnosti se týká migrujících pracovníků, kteří v daném státě pobývají jen krátkou dobu, stejně jako přistěhovalců, kteří po určité době pobytu získali občanství svého nového státu, či jejich dětí, které se na území nového státu již narodily. Ve studii Gleichheit und Rationalität navrhl švýcarský profesor Walter Kälin členit kulturní konflikty podle tří základních sfér, a to státní, veřejné a soukromé sféry. Přitom se Kälin inspiroval teoretickými pracemi Hanny Arendtové a švýcarského antropologa Hanse-Rudolfa Wickera. Podle Kälina je hlavním znakem státní sféry konfrontace soukromých osob s různými projevy státní moci (např. během vojenské služby, jako účastníci soudního řízení či ve výkonu trestu), ve veřejné sféře je hlavním aspektem vyrovnání různých odlišných zájmů (např. ve škole či na pracovišti) a soukromá sféra je místem úzkých mezilidských vztahů v rámci autonomie jednotlivců (např. rodinné vazby, přátelství či sociální procesy uvnitř etnických a náboženských komunit).“¹⁰* Objektem mého zkoumání

9 HOFSTEDE, G.: Kultura a organizace: Software lidské mysli, Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Praha 1999, str. 161-162

10 Migrace a kulturní konflikty. In: [Http://www.auditorium.cz](http://www.auditorium.cz) [online]. 2003. vyd. Auditorium, 2011 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.auditorium.cz/pdf/MIGR-ukazka.pdf>

je pochopitelně sféra soukromá.

2.2 Imigrant

Imigrantem je dle výrazového slovníku Ministerstva vnitra velmi jednoduše „*cizinec, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru*“.¹¹

2.3 Integrace

Pojem integrace jako takový vyjadřuje označení pro mnoho jevů spadajících do různých oborů. V souvislosti s tématem této práce, tedy ve smyslu integrace cizinců, jej vykládá Ministerstvo vnitra takto: „*integrace je proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o proces dvoustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců na straně jedné a vytvoření podmínek pro integraci cizinců v přijímající společnosti na straně druhé. Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.*“¹²

2.4 Asimilace

„*Asimilace je proces, v jehož průběhu určitá společenská skupina (např. menšiny, migranti apod.) se dostává do kontaktu a posléze také stává součástí jiné, obvykle dominantní skupiny. Jedná se o proces přizpůsobování a splývání jedné skupiny se skupinou druhou. Při tomto procesu dochází především k jazykovým změnám, ke změnám chování,*

11 Terminologický slovník. In: [Http://www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz) [online]. 2010 [cit. 2013-06-26].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

12 Terminologický slovník. In: [Http://www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz) [online]. 2010 [cit. 2013-06-26].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

*jednání i proměnám hodnotových orientací atd. Asimilace je v tomto smyslu proces dlouhodobý, který poznamenává průběh života několika generací žijících v odlišném kulturním prostředí.*⁴³

Při procesu asimilace je tedy na jedince vyvíjen jakýsi nátlak tak, aby se ztotožnil s dominantní kulturou.

2.5 Multikulturalismus

Pojem multikulturalismus má dva významy. V první řadě je tímto výrazem vyjadřován vztah „*odlišných etnických, jazykových, náboženských či národních (eventuálně jiných) minorit s majoritní společností, tedy koexistencí, kooperací a vzájemnou interakcí mezi odlišnými kulturními identitami v rámci většího společenství a v posledku v rámci (prozatím) jednoho národního státu.*“⁴⁴ Tento pojem ale také označuje ideální koexistenci kultur, politický program nebo také např. určitý druh ideologie, kdy vysněným cílem je soužití založené na vzájemných vztazích obou kultur. Je obtížné tento pojem v rámci těchto definic v běžném životě ostřeji vymezit, zkrátka proto, že se tyto významy v praxi velmi často prolínají.

Smyslem multikulturního modelu lidského soužití je tedy uchování vlastní etnické, jazykové, náboženské, kulturní atd. odlišnosti a výjimečnosti, a odmítnutí kulturní univerzálnosti, jež je naopak prosazována procesem asimilace.

Tři formy multikulturalismu jsou: kosmopolitismus a interaktivní a fragmentovaný pluralismus. „*Kosmopolitismus je označení pro plně liberální společnost, kde jsou lidé svázáni pouze procedurálními normami a jejich vztah ke společnosti je nezprostředkovaný – jde o společnost ‚individuů‘.*“⁴⁵ Kosmopolitismus vznikl jako reakce na nacionálně laděná

13 KADEŘÁBKOVÁ, J.: Sociologická hesla. In: [Http://nb.vse.cz](http://nb.vse.cz) [online]. 2000 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: http://nb.vse.cz/kreg/Materialy/REG314/REG314_hesla.htm

14 PETRUSEK, M.: Společnosti pozdní doby, Sociologické nakladatelství, Praha 2006, str. 198

15 LEONTIYEVA, Y., VÁVRA, M.: Postoje k imigrantům, Sociologický ústav AV ČR, Praha 2009, str. 75

hnutí v 19. století a byl nahlížen jako elitářský. Je kritizován z toho důvodu, že přehlíží jazykové rozdíly, a tudíž nedovoluje jedinci, který neovládá řeč dominantní skupiny, se do ní plně integrovat, neboť integrace jazykem je jednou z nejpodstatnějších. *„Ve fragmentovaném pluralismu hrají skupiny a komunity uvnitř společnosti významnou úlohu a současně není vymáháno následování jednoho kulturního modelu. Jde tedy o společnost nejednotnou a nesolidární. Interaktivní pluralismus popisuje situaci, kdy jsou lidé vnímáni (a také sami sebe vnímají) spíše jako členové určitých komunit než jako izolovaná individua a současně mezi těmito komunitami navzájem i v jejich vztahu ke státnímu zřízení existuje komunikace a snaha k dosahování konsenzu v kulturní oblasti. Jde vlastně o jakýsi multikulturní ideál, vidí jej tak i významní sociální teoretici jako Jeffrey Alexander nebo Charles Taylor.“*¹⁶

---

16 LEONTIYEVA, Y., VÁVRA, M.: Postoje k imigrantům, Sociologický ústav AV ČR, Praha 2009, str. 75, 76

3 UKRAJINSKÁ MENŠINA NA NAŠEM ÚZEMÍ

V této části své bakalářské práce bych ráda stručně zmapovala vývoj imigrace Ukrajinců na naše území, a to od doby 16. století až po současnost. Z tohoto popisu v průběhu vyplývá, že české země byly vždy oblíbeným útočištěm těchto imigrantů, a to i přes nepřízně, které mnohdy představovala aktuální politická a společenská situace a životní podmínky.

3.1 Historie ukrajinských imigrantů na našem území

Ukrajinská migrace do Česka je doložitelná již z doby 16. a 17. století, kdy mezi imigranty přicházejícími z území dnešní Ukrajiny převažovali studenti a žoldáci. K zesílení intenzity migrace z území dnešní Ukrajiny došlo po připojení Haliče a Bukoviny k dalším zemím habsburské monarchie. Tato doba je charakteristická přítomností různých ukrajinských vojáků a dělníků. V 19. století se Praha a jiná velká česká města stala křižovatkou haličských intelektuálů a vysokoškoláků, kteří opustili svou mateřskou zemi, aby zde hledali příležitost ke studiu na českých vysokých školách. Mezi tyto školy patřila kromě Karlovy Univerzity též vysoká škola Báňská v Příbrami. „*V akademickém roce 1902-1903 se ukrajinský profesor I. Horbačevskij stal dokonce rektorem pražské univerzity (Zylinskyj 1995).*“¹⁷ Důvodem k zesílené vlně ukrajinské migrace do českých zemí byla v době první světové války nucená migrace z válkou ohrožených území a na přelomu dvacátých let téhož století neúspěšný boj ukrajinského národa s Polskem a Sovětským Svazem. Činnost ukrajinských imigrantů v českých zemích a Československu vůbec byla v první polovině 20. století velice bohatá, a zaměřovala se jak na udržení ukrajinské kultury a ukrajinské identity v přijímací české a slovenské společnosti, tak na posílení etnické

¹⁷ LEONTIYEVA, Y. (ed.), EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P., HIRT, T., JAKOUBEK, M., KOCOUREK, J., PAŽEJOVÁ, L.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové), Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006, str. 32

samostatnosti ukrajinského státu, a prosazení jeho politické nezávislosti. Můžeme tedy říci, že se Čechy staly jedním z nejdůležitějších center ukrajinské emigrace a protikomunistické politické opozice. *„Vznikly zde také ukrajinské školy. Například v Praze byla založena Ukrajinská svobodná univerzita a Ukrajinská akademie, dále zde působil Ukrajinský vysoký pedagogický institut a ukrajinské gymnázium.“*¹⁸ Na českém území vycházely nejrůznější ukrajinské publikace, knihy, slovníky, *„bylo zde provozováno ukrajinské divadlo, ukrajinská univerzita, vyšší pedagogický institut, umělecké akademie, gymnázia a internát pro děti předškolního věku. Působily zde rovněž desítky ukrajinských spolků nejrůznějších zaměření. Avšak německá okupace přinesla v podstatě zákaz ukrajinské spolkové činnosti (až na výjimky dvou spolků, které se podřídily berlínské centrále). Poúnorový vývoj v Československu pak vedl k zániku ukrajinských spolků. Rozvoj ukrajinské kultury v Československu se zastavil až do roku 1989. V důsledku zákazu působení ukrajinských organizací byla většina ukrajinských imigrantů ze starších vln asimilována do majoritní společnosti (Zilynskij, Kočík 2001; Zilynskij 2002).“*¹⁹

Po skončení 2. světové války začala být životní situace pro ukrajinskou menšinu v Čechách neúnosná, neboť byli její členové pronásledováni Státní bezpečností, sovětskou tajnou policií a i minulým režimem. *„Docházelo k řadě vražd, únosů a násilného odulékání ukrajinských intelektuálů a odpůrců komunistického režimu do Sovětského svazu, a to v rozporu s platnými zákony Československé republiky. Proti takovému chování v letech 1945 - 1948 demokratický režim nezasáhl a následný komunistický režim ho podporoval.“*²⁰

---

18 LHOŤAN, L. a kolektiv autorů: Rozmanitostí proti předsudkům: Romové,

Vietnamci, Muslimové a Ukrajinci v České republice, V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2012, str. 10

19 LEONTIYEVA, Y. (ed.), EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P., HIRT, T., JAKOUBEK, M., KOCOUREK, J., PAŽEJOVÁ, L.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové), Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006, str. 32

20 LHOŤAN, L. a kolektiv autorů: Rozmanitostí proti předsudkům: Romové, Vietnamci,

Československo se opět stalo pro ukrajinské imigranty oblíbenou destinací po pádu železné opony v roce 1989. Důvodem tohoto jevu byla geografická blízkost Československa a Ukrajiny, a podobné jazyky obou zemí, tzn. lehce překonatelné jazykové bariéry. Byly založeny organizace jako Občanské fórum Ukrajinců nebo Sdružení Ukrajinců v České republice, vedle řady dalších. V současné době jsou to právě Ukrajinci, kteří „reprezentují nejpočetnější skupinu ekonomických migrantů v ČR, přičemž dočasná pracovní migrace Ukrajinců směřujících do České republiky již několik let postupně začíná mít charakter trvalé imigrace.“²¹

3.2 Současná ukrajinská migrace

Ukrajinci v současné době představují v České republice nejpočetnější migrační skupinu, a počet osob s ukrajinským státním občanstvím oprávněných k přechodnému nebo i trvalému pobytu na území České republiky stoupá. Malá výchylka je pozorovatelná za rok 2000, kdy vstoupil do platnosti zákon, který zavedl víza pro překročení českých hranic povinná právě pro Ukrajince. Tehdy se počet nových přistěhovalců snížil. Jak můžeme vyčíst ze statistik, přebývají zde ukrajinští imigranti převážně na základě povolení k trvalému pobytu. Toto povolení s sebou zároveň nese povolení k zaměstnání.²² Pokud se budeme chtít pohybovat v číslech, můžeme sdělit, že se v současné době podle Rady vlády počet osob ukrajinské národnosti pohybuje mezi 45 - 50 tisíci. Tato čísla ale v žádném případě neodkrývají skutečný počet ukrajinských imigrantů včetně těch, kteří se zde pohybují nelegálně, a to většinou poté, co jim vyprší platnost víza, nebo v rámci nelegálního zaměstnání. Proto se v poslední době stává aktuálním tématem nutnost zjednodušení udělování pracovních povolení

Muslimové a Ukrajinci v České republice, V Pstruží: Lukáš Lhořan, 2012, str. 10

21 LEONTIYEVA, Y. (ed.), EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P., HIRT, T., JAKOUBEK, M., KOCOUREK, J., PAŽEJOVÁ, L.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové), Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006, str. 33

22 Cizinci v České republice, Český statistický úřad, Praha 2006

pro cizince a zostření stíhání zaměstnavatelů, kteří práci cizincům mnohdy nelegálně zprostředkovávají. V publikaci *Sociologické studie* charakterizuje Yana Leontyieva rysy novodobé ukrajinské imigrace takto: „*Ukrajinci v ČR vlastní největší počet pracovních povolení. Ovšem, mezi všemi Ukrajinci, kteří vlastní povolení k dlouhodobému pobytu v ČR, není nejčastějším důvodem zaměstnání, ale účast cizince v právnícké osobě a také podnikání. Tato tendence je charakteristická pro všechny cizince, na které se vztahuje vízová povinnost. Nejpravděpodobnějším vysvětlením je dost komplikované a zdoluhavé zařizování příslušných dokladů k získání povolení k zaměstnání pro cizince a také absence flexibility, která se projevuje v závislosti povolení k pobytu na povolení k zaměstnání. V praxi to pro zaměstnaného cizince znamená, že rozvázání pracovního poměru má za následek prakticky okamžitou ztrátu nároku na povolení k pobytu.*“²³ Největší zastoupení má ukrajinská menšina v hlavním městě ČR – Praze a dalších velkých městech jako je Brno, Ostrava a další. I když můžeme pozorovat v určitých částech těchto měst vyšší koncentraci imigrantů včetně Ukrajinců, vypovídá to spíše o levnějších nákladech na živobytí, jako jsou např. nižší nájmy a levnější služby. V posledních letech jezdí do ČR za prací hlavně muži mladších generací, kteří se takto snaží na dálku finančně pomoci své rodině na Ukrajině. Vzhledem ke skutečnosti, že se zde tito ekonomičtí přistěhovalci setkávají s mnohdy těžkými životními podmínkami a tvrdou prací, často v kombinaci s vykořisťováním ze strany poskytovatelů tzv. „klientského systému“²⁴, je jejich snaha integrovat se do české společnosti jen pramálo motivovaná. Navrací se tedy po čase do své mateřské země, kde ale po čase zjišťují, že se kvůli opakujícím se finančním problémům musí opět vrátit. Jak také vyplynulo z mnoha dotazníkových šetření, nezbyvá ukrajinským imigrantům tohoto typu příliš volného času, jehož trávení by se stalo prostředkem navázání nových sociálních vazeb s Čechy, a tudíž si zde nevytvářejí jakési „adoptivní“

23 LEONTIYEVA, Y. (ed.), EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P., HIRT, T., JAKOUBEK, M.,

KOCOUREK, J., PAŽEJOVÁ, L.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové), Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006, str.33, 34

24 vysvětlení na str. 44

prostředí, které by mohli po čase vnímat jako nový domov. Toto je samozřejmě živeno udržení od rodiny v mateřské zemi.

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V této kapitole bych čtenáře ráda seznámila s tím, jak probíhal výzkum související s mou bakalářskou prací, jakým způsobem byly vedeny rozhovory se všemi respondentkami a k jakým závěrům jsem díky tomuto výzkumu došla.

Veškeré kroky budou seřazeny a popsány dle své časové souslednosti. Celý tento proces zde popíši od volby výzkumné strategie, až po etické zásady vedení výzkumu.

4.1 Výzkumná strategie

Vzhledem ke skutečnosti, že jsem pracovala se skupinou mladých žen omezenou zemí narození, věkem, délkou pobytu v Praze a vzděláním, použila jsem pro vedení tohoto výzkumu kvalitativní metodu. Tato metoda je charakteristická tím, že klade důraz na získání co nejpřesnějších informací, a to na úkor počtu zkoumaných případů.

Dohromady jsem vyslechla šest respondentek. Tři respondentky jsem osobně znala z dřívějšíka a od nich jsem také získala kontakty na další tři respondentky. Uplatnila jsem zde tedy metodu *snowball sampling*: „*Výběr metodou sněhové koule je technika, která se úspěšně využívá ke studiu skrytých populací (hidden populations), k nimž se je možné jen obtížně dostat prostřednictvím tradičnějších metod, jako jsou populační šetření, institucionální indikátory a výzkumné studie.*“²⁵ Protože jsem potřebovala získat podrobnosti o zkušenostech svých respondentek, stýkala jsem se s nimi za účelem sběru dat výhradně osobně, a to v čase a na místě, které samy vybraly. Díky tomu, že vzorek byl limitován podmínkou, aby respondentky žily v hlavním městě, nebyl toto problém. Nejprve jsme

---

25 HARTNOLL, R., GRIFFITH, P., TAYLOR, C., HENDRICKS, V., BLANKEN, P.,

NOLIMAL, D., WEBER, I., TOUSSIRT, M., INGOLD, R.: Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (Snowball Sampling), Úřad vlády ČR, Praha 2003, str. 13

navázaly zdvořilostní rozhovor, představila jsem se, a respondentky jsem poté podrobně seznámila s účelem vedení rozhovoru. Došlo také k tomu, že jedna potenciální respondentka záhy svou účast odmítla, jedna zase nebyla schopná odpovídat na mé otázky a uchýlovala se k negativní kritice Čechů jako entity, a to bez ohledu na podstatu otázek, které jsem jí pokládala. Všem dotazovaným ženám jsem dala najevo, že respektuji prostředí, ze kterého pocházejí, stejně tak, jako osobní důvody proč se resocializovat, či si naopak uchovat svou původní národní identitu. Jako techniku sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor v kombinaci z narativním vyprávěním. Docílila jsem tak toho, že jsem získala odpovědi na své otázky, ale zároveň jsem respondentkám ponechala prostor, aby se podrobněji vyjádřily k okolnostem, které je ovlivnily při utváření jejich stanovisek.

V odpovědích a vyprávěních dotazovaných respondentek jsem se poté snažila najít drobné souvislosti mezi jejich zkušenostmi a názory. Poté jsem se snažila pojmenovat určité pravidelnosti, a to s pomocí indukční metody.

4.2 Techniky sběru dat

Technikou, kterou jsem si zvolila pro sběr dat, byl, jak jsem již uvedla výše, polostrukturovaný rozhovor v kombinaci s narativním vyprávěním. Díky němu jsem se dostala do osobního kontaktu se zpovídanými respondentkami a poznala blíže vnímání celého problému své integrace do české společnosti. Pokládala jsem jim připravené otázky, a zároveň jsem jim poskytla prostor, aby k otázce mohly vyjádřit obsáhleji, aby například popsaly zkušenost, kterou mají, a která se odpovědi na otázku bezprostředně týká. Pokud se stalo, že se respondentka dotkla nějakého blízkého tématu, a bylo-li evidentní, že o něm chce mluvit podrobněji, položila jsem jí několik s tím souvisejících otázek, aby měla možnost vypovědět, co považuje za důležité. Protože bylo pro kvalitu výzkumu nezbytné, aby byly položeny všechny otázky, držela jsem se předem určených témat rozhovoru a z nich odvozené osnovy otázek.

Vytvořila jsem tedy pět okruhů otázek, přičemž každý obsahoval otázky, jež měly za úkol zjistit skutečnosti ze života respondentky. Sled těchto tematických okruhů a otázek jsem se snažila dodržet po celou dobu vedení rozhovu, ačkoliv někdy docházelo k tomu, že jsem na své otázky dostala odpověď ještě dříve, než byly položeny:

- 1) Cílem vytvoření prvního okruhu otázek²⁶ bylo zjistit nejstručnější informace o té či oné respondentce. Zajímala jsem se tedy o jejich věk (respondentky nesměly být mladší než 19 a starší než 29 let), dále o délku jejich pobytu v Praze (minimum bylo stanoveno na 10 let), na vzdělání respondentek (podmínkou bylo, aby respondentky měly ukončené vysokoškolské vzdělání, nebo aby v současné době studovaly vysokou školu). Dále mě zajímalo, z jakého místa na Ukrajině se respondentka přestěhovala, s kým se přistěhovala, jak a s kým v současné době bydlí, zda pracuje a nakonec jsem se ptala na její rodinný stav. V případě, že měla partnera, mě zajímala i jeho národnost.
- 2) Prostřednictvím druhého tematického okruhu otázek²⁷ jsem získala informace o tom, jak rodina respondentky bydlela po svém příjezdu do Prahy, z jakých majetkových poměrů pochází rodiče respondentky,

---

26 1. Kolik je vám let?

2. Jak dlouho žijete v Praze?

3. Jaké je vaše vzdělání?

4. Z jakého ukrajinského města či vesnice jste se přistěhovala?

5. S kým jste se přistěhovala?

6. Jak a s kým momentálně bydlíte?

7. Pracujete nebo studujete? Co je náplní vašeho studia/práce?

8. Máte partnera? Pokud ano, jaké je váš partner národnosti?

27 1. Jak jste se svou rodinou bydlela po vašem příjezdu do Prahy?

2. Z jakých majetkových poměrů pochází vaši rodiče?

3. Čím se živí váš otec/ vaše matka?

4. Proč se vaši rodiče rozhodli emigrovat?

5. Proč si jako příší místo vašeho pobytu vybrali vaši rodiče Prahu?

6. Máte na Ukrajině prarodiče? Pokud ano, jak se k vašemu odjezdu postavili oni?

čím se otec a matka respondentky živí, proč se rodina respondentky rozhodla k emigraci z Ukrajiny, a proč si jako místo svého nového bydliště vybrala Prahu. Také mě zajímalo, v případě, že na Ukrajině měla respondentka prarodiče, jak se oni k jejich imigraci postavili.

- 3) Třetí okruh²⁸ se zaměřoval na reflexi každodenního života z pohledu dotazované respondentky, a to v prostředí Prahy, poté v rámci českojazyčné a v rámci ruskojazyčné skupiny. Zajímala jsem se také o to, zda respondentka preferuje navazování sociálních vazeb spíše ve skupině ruskojazyčné či českojazyčné, a proč tomu tak je. Jaké charakterové vlastnosti respondentka jedné či druhé skupině přisuzuje, jaké s nimi má osobní zkušenosti. Také jsem se ptala na to, jak vnímá rozdíl mezi českými a ruskojazyčnými muži na pozadí potenciálního romantického vztahu. Dále jsem se zaměřila na to, jaký jazyk respondentka používá v komunikaci v soukromí. Předmětem mého zájmu bylo také hierarchické uspořádání v rodinách respondentek.
- 4) Čtvrtý tematický okruh otázek²⁹ se týkal problémů, se kterými se ukrajinské imigrantky setkávají v každodenním životě, a to opět v Praze, v rámci českojazyčné a v rámci ruskojazyčné skupiny, jak se snaží ukrajinské imigrantky tyto problémy řešit a jak jim předchází.

---

28 1. Jak vnímáte svůj běžný, každodenní život v Praze?

2. Máte více přátel v rámci českojazyčné nebo v rámci ruskojazyčné skupiny?

3. Proč máte více přátel v rámci této skupiny?

4. Jak vnímáte sebe sama v rámci českojazyčné skupiny?

5. Jak vnímáte sebe sama v rámci ruskojazyčné skupiny?

6. Zasahují vaši rodiče do výběru vašeho partnera z hlediska národnosti?

7. Jaký je podle vás rozdíl mezi českým a ruskojazyčným mužem jakožto partnerem?

8. Jakým jazykem mluvíte v soukromí, tzn. s partnerem, sourozenci, rodiči?

9. Má ve vaší rodině výrazně dominantnější postavení otec než matka?

29 1. S jakými problémy, které jsou zapříčiněny vaším původem, se setkáváte v každodenním životě v Praze?

2. S jakými problémy se setkáváte v rámci českojazyčné skupiny?

3. S jakými problémy se setkáváte v rámci ruskojazyčné skupiny?

4. Jak problémům předcházíte?

- 5) Poslední dvě otázky³⁰ měly za úkol zjistit, jak se sama respondentka identifikuje, zda jako Ukrajinka či jako Češka, a co jí k tomu vede.

Všechny rozhovory jsem se souhlasem respondentek nahrávala na diktafon, který byl umístěn na stole mezi mnou a respondentkou tak, aby na něj respondentka viděla. Kromě jednoho případu, kdy jsem nakonec sebrané informace nepoužila, se respondentky touto skutečností nenechaly dle mého názoru a v rozporu s mým očekáváním nijak negativně ovlivnit, naopak se snažily mluvit srozumitelně a směrem k diktafonu. Protože místo i čas setkání vybíraly ony tak, aby se cítily co nejvíce pohodlně, nestávalo se, že by se respondentka vyhýbala odpovědět na mnou pokládané otázky. V případě, že respondentka nedokázala ihned najít odpověď, nechala jsem jí čas na rozmyšlenou, a poté se k problémové otázce vrátila. Vzhledem ke skutečnosti, že jsme si já a mnou dotazované respondentky byly podobné věkem, bylo mi pokaždé hned v úvodu rozhovoru nabídnuto tykání, na které jsem přistoupila, což také podpořilo důvěrnější tón rozhovoru.

4.3 Soubor respondentek, výběr vzorku, prostředí výzkumu

Výzkum jsem vedla se šesti ženami, které se narodily na Ukrajině, a které deset a více let žijí v hlavním městě ČR, v Praze. Abych mohla realizovat s případnou respondentkou rozhovor, musela se též pohybovat ve věkové skupině 19 - 29 let a mít ukončené vysokoškolské vzdělání nebo v době výzkumu studovat vysokou školu. Další podmínkou bylo, aby se sem respondentka z Ukrajiny přistěhovala s oběma rodiči a všemi sourozenci, pokud nějaké má.

Rozhovory probíhaly od poloviny prosince roku 2012 až po začátek února 2013. Při získávání respondentek jsem nejprve využila kontakty

---

³⁰ 1. Považujete se vy sama za Ukrajinku nebo za Češku?

2. Pokud můžete, popište proč.

na ženy, které osobně znám a o kterých vím, že pochází z Ukrajiny. Přes tyto kontakty jsem také získala další tři respondentky, tzn. že jsem zde využila tzv. *snowball* metodu, tedy metodu sněhové koule. „*Metoda sněhové koule je určena k získávání nových případů na základě procesu postupného nominování dalších osob již známými případy. Vlastní proces výběru začíná u jednoho nebo více jedinců, o nichž se ví, že splňují daná kritéria. Je s nimi provedeno interview, při němž jsou požádáni, aby nominovali další osoby, které znají a které rovněž splňují příslušná kritéria, a zprostředkovali s těmito osobami kontakt.*“³¹ Ke svému metodologickému výzkumu jsem využila vždy jen jednu členku rodiny, a to z toho důvodu, aby se navzájem názorově neovlivňovaly, a aby respondentky odpovídaly opravdu nezávisle na sobě. Rozhovory s respondentkami jsem vedla vždy o samotě tak, aby u rozhovoru přítomní ostatní rodinní příslušníci ani jiné osoby. Výzkum probíhal na území hlavního města Prahy.

4.4 Analytické postupy

Prvním bodem v postupu analýzy mého metodologického výzkumu bylo převedení mluveného slova obsaženého v polostrukturovaném rozhovoru do písemné podoby. K tomuto jsem využila program *Listen and write*. Protože mi tento program přepisování nahrávky nahrané na diktafon velice usnadnil a urychlil, mohla jsem rozhovor s respondentkou zpracovat ještě ten samý den, kdy jsem ještě měla v živé paměti okolnosti a „náladu“ rozhovoru. Přepis, který jsem provedla byl z toho důvodu, abych zachovala veškeré důležité informace, doslovný. Protože respondentky žijí v ČR deset a více let, bylo přirozené, že rozhovory probíhaly v českém jazyce. Respondentky se, jak jsem zjistila, necítily tímto zněvýhodněny. Jediné, co jsem v přepisu rozhovoru upravila, byl velmi zřídka chybný slovosled. Tyto úpravy byly možné, neb byl pro mě důležitý pouze obsah

---

³¹ HARTNOLL, R., GRIFFITH, P., TAYLOR, C., HENDRICKS, V., BLANKEN, P., NOLIMAL, D., WEBER, I., TOUSSIRT, M., INGOLD, R.: Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (Snowball Sampling), Úřad vlády ČR, Praha 2003, str. 19

odpovědí. Protože rozhovory obsahovaly velké množství informací, aplikovala jsem po dalším přečtení přepisu rozhovoru otevřené kódování, čímž jsem v textu získala přehled o stěžejních tématech rozhovoru. Informace jsem barevně označovala a číslovala, a poté organizovala v textové tabulce. V levém svislém sloupci byla obsažena jednotlivá témata, v horizontálním řádku zase čísla, která jsem přiřadila jednotlivým respondentkám. Poté jsem vyřídila jednotlivé informace z každého interview a přiřadila je k jednotlivým tématům. Takto jsem vyřídila odpovědi na své otázky, abych mezi nimi mohla hledat souvislosti.

4.5 Hodnocení kvality výzkumu

Pro tento výzkum jsem si vybrala kvalitativní výzkumnou strategii, která předpokládá vysokou validitu a nízkou reliabilitu, a to z důvodů své slabé možnosti standartizace. Abych dosáhla co nejvyšší validity, dbala jsem na to, aby nedošlo ke zkreslení nebo opomenutí žádných informací, a také jsem detailně popsala všechny kroky, které jsem v rámci výzkumu provedla. Protože zde hrozilo riziko, že respondentky ovlivní skutečnost, že jsem rodilá Češka zatímco ony jsou Ukrajinky, představila jsem samu sebe jako tolerantní vůči cizím kulturám, zvyklostem a vůči imigrantům jako přátelskou, a to ještě předtím, než jsem započala své dotazování. Také jsem zdůraznila, že budu respektovat a vyslechnu jakékoliv názory týkající se tohoto tématu a přijmu případnou negativní kritiku vůči prostředí Prahy, Čechům a životu v České republice nehledě na své nacionální cítění. Odpovědi respondentek jsem přijímala bez emocí, pouze jsem se je snažila povzbudit, aby řekly vše, co je v souvislosti s položenou otázkou napadlo. Abych se dobře seznámila s problémy, se kterými se setkávají imigranti přišedší do ČR, nastudovala jsem si literaturu týkající se kulturního konfliktu a kulturního šoku, literaturu z oboru antropologie i psychologie a snažila jsem se získat i názor na život v Praze, mezi Čechy i od imigrantů, kteří přesně nespádali do kategorie zpovídaných respondentek.

4.6 Etické otázky společenskovedního výzkumu

Byla jsem si vědoma toho, že se během výzkumu mohu jako výzkumník setkat s celou řadou etických problémů, s nimiž se budu muset vypořádat. Vodítkem pro udržení správné etiky výzkumu mi tedy byly čtyři základní pilíře etiky v sociálních vědách.³² Princip dobrovolné participace jsem následovala tak, že jsem respondentky nechala, aby se svobodně rozhodly, zda se na výzkumu zúčastní či nezúčastní, přičemž jsem je ujistila o jejich právu z výzkumu kdykoliv vystoupit. Respondentky jsem co nejpodrobněji seznámila s průběhem celého výzkumu i způsobem dotazování, a zaručila jim, že celý výzkum bude probíhat anonymně, a nikdo nebude mít přístup k jejich osobním údajům. Respondentky byly požádány, aby podepsaly informovaný souhlas s výzkumem, ve kterém bylo stanoveno, za jakým účelem je výzkum veden. Jeden výtisk jsem si ponechala já, druhý byl určen respondentce. Tímto jsem podpořila i kritérium partnerství, důležité pro vedení tohoto výzkumu. Respondentky byly současně seznámeny s účelem a cílem výzkumu, využitím dat a s možnými důsledky účasti na výzkumu. Úplné přepisy rozhovorů jsem uložila v zaheslované složce mého osobního počítače, do něhož je možné vstoupit pouze po sejmutí otisku prstu. Tyto přepisy zůstávají přístupné pouze pro mě (jako pro výzkumníka) a pro vedoucího práce. Respondentky jsou vedeny pod čísly, přičemž nejsou nikde uvedena jejich jména, ba ani iniciály. Tímto způsobem zajišťuji, že nedojde k odhalení identity respondentek. Co se dále týče principu důvěryhodnosti, dala jsem respondentkám najevo, že nemám žádnou tendenci hodnotit jejich názory nebo výroky a jsem vůči jejich jednání tolerantní. Svými dotazy jsem nevstupovala do soukromí respondentek ve větší než nutné míře a v situaci, kdy došlo na choulostivé téma, jsem postupovala velmi opatrně. Jak ve své publikaci *Kvalitativní výzkum* píše J. Hendl: „Při kvalitativním rozhovoru je mnoho příležitostí, kdy se účastník musí vyjádřit k emočně citlivé záležitosti.“³³ Dále bylo

---

³² EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠTOVÍČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M., Etika výzkumu, e-learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod

³³ HENDL, J. : Kvalitativní výzkum, Portál s.r.o., Praha 2005, str. 156

nezbytné dodržet princip neublížení, tzn. zajistit, že respondentky neutrpí žádnou psychickou ani fyzickou újmu.³⁴ Respondentkám jsem tedy během výzkumu poskytla co největší pohodlí a pocit emočního bezpečí. Nakonec jsem byla zavázána principem správnosti, kdy jsem zajistila, aby byla sebraná data přesná a nezkreslená, a aby nedošlo k pochybením během analýzy dat. Veškeré mé jednání bylo v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů (Zákon č. 101/2000 Sb.).

---

³⁴ EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠŤOVÍČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M., Etika výzkumu, e-learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod

5 PŘÍPADOVÉ STUDIE

5.1 Případ respondentky č.1

Věk: 24 let

V Praze žije: 17 let

Vzdělání: prvním rokem studuje na vysoké škole navazující magisterský obor *Mezinárodní vztahy*

základní informace o respondentce: respondentka pochází z ukrajinského města Krivoj Rog, které se nachází na jihu země. Do České republiky přijela společně se svými rodiči a mladším bratrem před sedmnácti lety. Je svobodná, bezdětná, bydlí s rodiči ve vlastním bytě, studuje a pravidelně dochází do zaměstnání (ve večerní škole učí ruštinu). Momentálně nemá partnera, se kterým by udržovala romantický vztah.

Respondentku jsem poznala jako devítiletou na základní škole. Na začátku páté třídy odešla na školu s výukou v anglickém jazyce. V souvislosti s tímto výzkumem jsem ji znovu kontaktovala přes server www.spoluzaci.cz. Souhlasila s osobním setkáním a ochotně a velmi otevřeně odpověděla na všechny mé otázky.

Rodina respondentky se do ČR přestěhovala tím způsobem, že sem nejdříve přijel otec respondentky a až poté, co zajistil rodině dostačující zázemí, tzn. pronajmul a zařídil byt a pro sebe našel práci, přesunul se za ním zbytek rodiny. V té době to byla matka respondentky, respondentka a její mladší bratr. Po pěti letech od stěhování se respondentce narodila ještě mladší sestra. Matka i otec pochází ze sociálně velmi dobře zajištěných rodin, oba se narodili a vyrostli ve městě. Otec zde, v Praze, pracuje jako účetní ve společnosti zajišťující komunikační služby, maminka je, tak jako byla na Ukrajině, v domácnosti. Důvodem k přestěhování byla dle respondentky touha otce po tom, „*aby jeho děti vyrostly v krásném, na podněty bohatém a hlavně svobodném prostředí. Takovou pověst totiž*

Praha měla. Měli jste krátce po revoluci a pro něj znamenala nový začátek“. Rodina matky s přestěhováním zásadně nesouhlasila, a proto zde vztahy citelně ochladly. „Máma je typická hospodyně, ona může rozhodovat o tom, co se bude nebo nebude dít doma, ale táta... je to on, kdo má hlavní slovo. Kdyby dneska přišel domů a řekl, že všechno prodáme a budeme jezdit s cirkusem, tak máma půjde a sežene kolotoč. Kdybys žila v mojí rodině, přišlo by ti normální, že žena po svatbě poslouchá svého muže, i kdyby to bylo proti vůli ostatních lidí, na kterých ti záleží.“ Ona sama je ráda, že se přestěhovali do velkoměsta. O tom, zda a kam se přestěhují tedy rozhodoval výhradně otec. Respondentka takovýto model hierarchie v rodině považuje za naprosto přirozený, nikdy neměla zájem v matce vyvolávat nějakou touhu po realizaci mimo domov. „Jí to tak vyhovuje, neříkám, že je to i moje hudba budoucnosti, jen mě na tom nic nepohoršuje, a vím, že žena může být i takto hodně spokojená.“

Svůj život v Praze považuje za naprosto srovnatelný se stylem života svých vrstevníků. Snad jen s tím rozdílem že si občas koupí ruské noviny, musí trochu více poslouchat své rodiče a více se zajímá o mezinárodní vztahy ČR s Ruskem a Ukrajinou. Na moji otázku, zda se odmala běžně setkávala s antipatiemi kvůli svému původu odpověděla: *„Jasně, že jsem si jako dítě připadala jiná, taky proto, že jsem ještě pořádně neuměla česky, a než dětem ze třídy došlo, že jsem z jiné země, smály se mi, že šišlám, a že neříkám ř, a že ani nevím, jak dělá pes... Naši mě vždycky učili, že dělá ‚bau bau‘ jenže tady podle vás dělá ‚haf haf‘, no... táta mi nejdřív dokola opakoval, ať se vzchopím ale pak pochopil, že to pro mě jako pro Ukrajinu bude lepší na jiné škole. Dali mě do školy, kde se učilo anglicky, chodily tam děti ambasadorů a cizinců, anglicky tam fakticky umělo jenom pár dětí a česky se nemluvílo skoro vůbec, jenže se zase našly jiné věci, vady, takže co se týče sebevědomí byl celý ten proces celkem k ničemu. Děti jsou prostě takové, ať jsou odkudkoliv.“* Dneska už se s negativními reakcemi v běžném životě setkává velmi zřídka a jak sama říká, není to nic, co by jí trápilo. *„Asi dvakrát se mi stalo, že měl někdo takovou tu poznámku pronesenou pod vousy, když jsem telefonovala se sestrou. Jednou to byl bezdomovec a jednou, to se mě tedy dotklo, to byl chlap v tramvaji. Mluvil*

o mě jako o okupantovi a takové ty řeči, to je mi líto, to fakt zamrzí, ale s tím nic nenadělám. Češi, teda zvlášť ty starší generace, asi potřebují více času nebo nějaký jiný národ o kterém rozhodnou, že může za všechno špatné, co se jim děje.“

Ve skupině českojazyčných přátel si nepřijde nijak odlišná, nenachází nic zásadního, v čem by se od nich lišila. Většinu jejich přátel tvoří rodilí Češi, ruskojazyční imigranti tvoří nepatrný zlomek. *„Mezi českými přáteli se cítím nejlépe, myslím, že jsem víc Češka než Ukrajinka. Jen mi přijde, že si mohou dovolit daleko víc, u nás doma je zvykem, že si nejdřív musím splnit všechny povinnosti a až potom jít třeba ven, nebo do klubu. Ale taky musím přesně říct, kdy se vrátím, a kde budu. Na druhou stranu to ale chápu, sama bych měla asi o svoje dítě strach. ... Je to tak, že já dodržuju pravidla, která mi nastavili rodiče a oni mi důvěřují.“* Zajímalo mě, zda zasahují rodiče i do jejího intimního života, tzn., jestli mají nějaké požadavky při výběru partnera či manžela. *„Musí být vzdělaný a musí mě umět zabezpečit. Ale jestli to bude Čech nebo Ukrajinec, to je asi jedno. Mně jsou sympatičtější čeští muži.“* To, proč tomu tak je, nedokázala respondentka blíže specifikovat, jedná se o její subjektivní pocit. Co se týče ruskojazyčných přátel, necítí s nimi nějaký silnější pocit sounáležitosti, nepovažuje svůj původ za faktor, který by byl předpokladem k navázání přátelského vztahu. *„Já se na to, odkud kdo pochází opravdu nekoukám, nikdy se mi nepotvrdilo, že bych o něco přicházela, že by mi Ukrajinci nabízeli něco víc než Češi, co do nějakých charakterových vlastností myslím.“* Její rodina v soukromí hovoří hlavně ukrajinsky. *„Maminka se pořád stydí mluvit česky a doma to nechce trénovat. S rodiči se tedy bavíme ukrajinsky, s bráchou podle nálady asi, no, a se sestřičkou mluvíme (respondentka a její bratr) česky.“*

S jakými se tedy setkává problémy? *„Každodenní život v Praze mi nepřináší žádné problémy. Můžu dělat všechno, co mě baví, můžu chodit do knihovny, jezdit tramvají, bavit se s kým chci, a když se náhodou někdy stane, že něco není možné, snažím se prostě najít jinou cestu.“* Opravdu není nic, co by jí trápilo v souvislosti s pobytem v Praze? *„V Praze konkrétně nic. Jen dlouho čekám na občanství, o to moc stojím, a je to podle mě zbytečně*

komplikovaný proces, ale tak to se netýká přímo Prahy.“ Problémy v rámci českojazyčné skupiny pak v jejím případě nastávaly hlavně v dětství. Dnes se, jak je zmíněno výše, setkává s nepříjemnými reakcemi jen pomálu, a to od lidí, kteří se s největší pravděpodobností cítí poškozeni událostmi souvisejícími s invazí vojsk Varšavské smlouvy do Československa a následnou normalizací.

S problémy uvnitř ruskojazyčné skupiny se neseťkává, neboť zde „netráví čas a cíleně nevyhledává přátele a známé“.

Tato respondentka si uvědomuje, že její původ může leckoho provokovat, nebo být příčinou problémů. Na veřejnosti se tedy zdráhá mluvit nahlas svou rodnou řečí (i kvůli problémům uvedeným výše, s nimiž se setkala) a nestává se, že by se pohybovala po Praze ve skupině jiných ruskojazyčných imigrantů. „*Stačí na sebe prostě zbytečně neupozorňovat, což ale nemám ráda celkově, a je to v klidu.*“ „*Když už dojde k nějakému konfliktu, tak jdu prostě pryč.*“

„*Doma jsem tam, kde mám rodinu, svoje přátele a školu. To je tady v Praze.*“ Cítí se tedy jako Češka? „*Jsem Češka, která si to ale musí zasloužit. Něco mě tak trochu nutí, si to stále dokazovat. ... Vyrostla jsem tu, mám tu kamarády, celý život, takže to je snad jasné.*“

Respondentka č.1 chápe svůj původ jako ryze soukromou věc a nerada se baví o své rodině, o rodině na Ukrajině a soukromých věcech. Pouze jedná-li se o nejbližší přátele, je ochotná udělat výjimku. Proto si velmi vážím toho, že mi ve věci napsání mé bakalářské práce vyšla vstříc.

5.2 Případ respondentky č.2

Věk: 28 let

V Praze žije: 11 let

Vzdělání: před dvěma lety vystudovala obor *Obchodní právo*, získala titul *MBA*

Základní informace o respondentce: respondentka pochází z hlavního města Ukrajiny, Kyjeva. Je tomu jedenáct let od doby, kdy se společně

se svými rodiči a babičkou z matčiny strany přestěhovala do Prahy. Nemá žádné sourozence. Má dva a půl roku přítele – imigranta z Ruska, se kterým rok sdílí společnou domácnost, a se kterým zatím nemají ani neplánují potomka. Pracuje na plný úvazek .

Při získání kontaktu na respondentku č.2 jsem uplatnila metodu sněhové koule. Doporučila mi ji respondentka č. 1, jejíž matka se přátelí s matkou respondentky č.2. Nejdříve váhala, zda se zapojí do výzkumu, a to z důvodů časové vytíženosti. Nakonec ale souhlasila.

Rodina respondentky se do ČR přestěhovala naráz, a to společně s matkou matky respondentky. Nejdříve zde celá rodina bydlela v pronajatém bytě, později v tomto bytě zůstala samotná babička a rodiče společně s respondentkou si pořídili byt vlastní. Otec se narodil v sociálně velmi dobře zajištěné rodině, matka respondentky pochází y rodiny spadající do střední majetkové třídy. Rodina otce vlastnila a vlastní v Kyjevě několik nemovitostí. Otec respondentky prodal byt a dům a získal tak peněžní prostředky, aby rodině v Praze vytvořil vhodné podmínky k živobytí. Poté zde založil firmu, která distribuuje chemii do potravinářského průmyslu a v této firmě působí dodnes. Matka respondentky nedochází pravidelně do zaměstnání, pouze vypomáhá svému muži, když je to potřeba. *„Máma pracovat nemusí. Tátovi chodí peníze z nájmu v Kyjevě, a protože pracuje, není to, aby do práce chodila máma, nutné.“* Důvodem, proč se rodina přestěhovala z Ukrajiny do ČR, byl otcův podnikatelský záměr. Babičku vzali s sebou, protože už v té době byla vdova a matka respondentky jí nechtěla nechat v Kyjevě samotnou. Otec respondentky živí tedy i svou tchýni a část peněz posílá na přílepenou i svým rodičům na Ukrajinu. *„Tatínek má ještě jednoho bratra, ten je asi o pět let mladší. Nikdy se spolu moc nestýkali. Nemá manželku ale má tři nemanželské děti. Takže jediný, kdo může babičku a dědu nějak finančně podporovat, jediný, kdo má peníze, je můj táta. Pořád volají, že potřebujou novou lednici, koberec a pořád něco nového do bytu... no... minule teda vlastně opravovali hrobku... a táta jim ty peníze vždycky dá. Stejně si ale s mámou myslíme, že mu pořád mají za zlé, že se odstěhoval.“* Jak? *„No babička občas pláče do telefonu, někdy*

i nadává, a pak zase hned strýce chválí a říká, že on je má rád, protože by je tam nenechal, a že táta umí poslat akorát děňgi³⁵. Vždycky pak tátovi říkám, ať si z toho nic nedělá.“ Zajímalo mě, zda má hlavní slovo v rodině otec, tak jako to bylo u respondentky č.1, jestli by se zde, v hierarchickém uspořádání rodiny dala hledat nějaká souvislost s ukrajinskou tradicí. „Hlavní slovo má samozřejmě otec. ... No ale je to tak asi ve všech rodinách, kde žena nepracuje, a proto jakoby musí poslouchat. Máma je na tátovi závislá, to určitě je.“

Respondentka poté vypověděla, že vyrostla v láskyplném prostředí, zdůraznila, že nikdy nebyla bita, a že vždycky měla pocit, že její rodiče udržují romantický vztah.

Svůj život v Praze popisuje jako velmi spokojený, je na sebe hrdá a rodičům vděčná, že vystudovala obor obchodní právo na vysoké škole, může zde pracovat a svůj mateřský jazyk vnímá jako velkou výhodu v zaměstnání. *„Pracuji teď pro jednu společnost, která se zabývá obchodním právem. Mám na starost klienty, kteří mluví rusky. Já umím perfektně rusky i ukrajinsky, takže když mají takovéhle klienty někomu svěřit, jdou za mnou. ... Já sice některé věci pořád nezvládám a musím se je učit ale tohle, ruština, mě dělá něčím lepší a ...“* Potřebnější? *„No, to určitě. Nebo co můžu říct stoprocentně, mám víc práce než ostatní stážistky. Mohli by si mě tam díky tomu nechat.“*

Respondentka má více přátel ve skupině ruskojazyčné než ve skupině českojazyčné. Za přátele považuje v tomto případě osoby, s nimiž sdílí soukromé záležitosti, a na něž se může „spolehnout i o půlnoci“. Jak se s přáteli z řad ruskojazyčných imigrantů seznámila, nemůže konkretizovat. Respondentka ale přiznává, že se v období zhruba jednoho roku snažila navazovat kontakty s ruskojazyčnými vrstevníky z toho důvodu, že přikládala velký význam společnému původu. Mohla s nimi komunikovat v mateřském jazyce, což pro no bylo příjemné. *„Bylo mi asi sedmnáct nebo osmnáct a byla jsem tu sama. Neměla jsem ani sourozence, ani zvíře, a ti Rusové a Ukrajinci a Uzbeki a Arméni... pomohlo mi to. Mohla jsem všechno říkat tak jak jsem to myslela, nemusela jsem deset minut*

---

³⁵ ukrajinsky „prachy“

přemýšlet o tom, zda to, co chci říct, říkám správně, nikdo na mě nekoukal, jako „o co se tu jako snažíš?!“ a pomáhali mi to tu ten první rok přežít.“

K tomu, s jakými problémy se setkávala v každodenním životě v rámci českojazyčné skupiny, jsem se vrátila později. V tuto chvíli byla předmětem mého zájmu její reflexe každodenního života v rámci skupiny ruskojazyčné. Respondentka má v této skupině mnoho sociálních vazeb, a proto pro ní nebylo obtížné na mé otázky odpovědět. *„Ta ruskojazyčná skupina, to je něco jiného než ta česká. Máme oproti Čechům více peněz, vidíme se za pár let jako bohatí a úspěšní, více se zajímáme o módu, o životní styl, o stravování. Já a mí ruští kamarádi jsme zvyklí na vysoký životní standart. Chodíme do dražších barů, chodíme líp obličkáni, hodně cestujeme.“* Respondentka považuje tyto možnosti za důsledek toho, že ruskojazyční imigranti, kteří zde mají oba rodiče, jsou častěji i lépe finančně zabezpečeni. Nepovažuje to ale za standart, který je vlatní všem ukrajinským imigratům. S jejími ruskojazyčnými přáteli ji spojuje hlavně fakt, že byli nebo jsou podporováni rodiči, a že zde v Praze studovali nebo studují. Nepředpokládá, že by takové finanční prostředky měli imigranti, kteří sem přišli za výdělkem, například jako levná námezdní síla a naopak musí peníze posílat do mateřské země. *„Ukrajince a Rusy bych označila jako cílevědomé, na český vkus až přehnaně.“* Přátele a kamarády má ale respondentka č.2 i v českojazyčné skupině. Zde nejvíce oceňuje bezprostřednost a upřímnost, se kterou se zde setkává. *„Kamarádi – Češi mi hodněkrát pomohli. Třeba s jazykem, to se mi asi nikdy nestalo, že by se mi kvůli tomu, že mám přízvuk posmívali, nebo to brali jako nějaký handicap. Naopak mě podporovali, učili písničky a říkanky, a byla kolem toho legrace ale vždycky v přátelském duchu.“* V jakých povahových vlatnostech se tedy dle respondentky liší od ruskojazyčné skupiny přátel? *„Jsou shovívaví, srdečnější. Můžu přijít nenamalovaná na schůzku s kamarádkou Českou a nebudu se cítit nepatřičně. Řekla bych, že nevyžadují dokonalost.“* Snažila jsem se dále zjistit, jak respondentka č.2 vidí muže ze skupiny českojazyčné oproti mužům z ruskojazyčné skupiny jako potenciální partnery. Z předchozích odpovědí jsem se dozvěděla, že respondentka žije ve společné domácnosti s partnerem pocházejícím

z ruského města Permu, a to přibližně jeden rok. Pár tvoří cirka dva a půl roku. *„Přijde mi, že vedle Rusa nebo Ukrajince může žena neustále růst. Je normální, že jí k tomu manžel poskytne dostatek prostoru, k tomu, aby se mohla vzdělávat, cestovat, aby se udržovala krásná a to manželství je o úctě a respektu. Oba v páru na sebe navzájem bývají nároční ale o to více si pak toho vztahu váží. Tady třeba žena otěhotní a už to má pojištěné, manžel jen tak neuteče a jsou z toho milenky a trápí se oba.“* Respondentka dále považuje Rusy v romantickém vztahu za vznětlivější, popudlivější, žárlivější, což dle jejího názoru ale kompenzuje způsob, jakým jsou zvyklí se o ženu a děti starat. Je toho názoru, že se jednou provdá za ruskojazyčného imigranta, protože je jí bližší jeho nátura. České muže považuje za nenáročné, pohodlné, pozorné. Na její výpovědi mě zaujala tento výrok: *„My se prezentujeme jako soběstačné, neohrožené a nezávislé. Ale myslím, že takové jsou Češky, jsou emancipované, i když to nechtějí dávat najevo.“* Dále se vyjádřila, že se svým partnerem v soukromí komunikuje výhradně rusky, s rodinou ukrajinsky.

V další etapě rozhovoru jsem se zaměřila na okruh otázek, který se týkal problémů, se kterými se ukrajinské imigrantky setkávají v každodenním životě. Nejprve jsem se ptala na problémy, které skýtá pobyt v Praze obecně. Respondentka vypověděla, že se nesešla s většími obtížemi. Nepříjemné pocity z cizího prostředí považuje s odstupem času jako následek kulturního šoku, ve skutečnosti se k ní nikdo nechoval kvůli jejímu původu, co se týče komunikace face to face, nezdvořile. *„Nejdřív se mi nechtělo o tom, odkud jsem moc bavit s kdekým, ale párkrát jsem na to přistoupila a musím říct, že mě opravdu mile překvapil upřímný zájem. Bylo to asi jako by se mě ptali, odkud mám tyhle šaty a já věděla, že je to proto, že se jim líbí, né proto, že jim přijdou divné a nevyžehlené.“*

Problémy v ruskojazyčné skupině se vyskytují zejména v rodině. Rodiče respondentky si zakládají na soukromí a návštěvy, které si chtěla respondentka přivést domů, by jim bývaly byly nepříjemné. Dle slov respondentky bylo řešením to, že se svým přítelem od rodičů odstěhovala a přestalo tak docházet ke střetu zájmů. Dle jejích slov její rodiče nikdy nevyjádřili svou představu o budoucím zeťovi, je ale přesvědčená, že to,

že jejím partnerem je Rus, nikoliv Čech, vyhovuje rodičům lépe. To také souvisí s problémy, se kterými se respondentka setkává v rámci ruskojazyčné skupiny. Z jejích odpovědí vyplynulo, že do této skupiny své české kamarády začleňuje nerada a nepovažuje to za prospěšné ani pro jednu stranu. Domnívá se, že se styl, jakým spolu tráví čas ruskojazyčná skupina přátel neshoduje se stylem (do kterého řadí například oblíbené aktivity, témata k rozhovoru, či prostě druh humoru), jenž je vlastní skupině českojazyčných přátel. Tento rozpor shrnula v našem rozhovoru slovy: *„Paradoxní je, že ruské kamarády to, že neznají ty mé české vůbec nerozčílují. Českým kamarádům to ale pořád připadá krajně podezřelé a mrzí mě, že se to špatně vysvětluje.“*

Respondentka tedy problémy v každodenním životě vidí tedy hlavně ve způsobu, jak skloubit zájmy, které se nachází v obou těchto skupinách. Snaží se jim předcházet tak, že do největší možné míry respektuje přání obou stran, pokud to ale není možné, snaží se vysvětlit té či oné osobě, proč tomu tak je.

Respondentka č. 2 se identifikuje jako Ukrajinka. *„Jsem tu moc krátce na to, abych se považovala za Češku. A pořád si více rozumím s Ukrajinci. Rozumím té nátuře, tomu uvažování. Pořád se tam poznávám víc.“*

5.3 Případ respondentky č. 3

Věk: 21 let

V Praze žije: 13 let

Vzdělání: druhým rokem studuje magisterský obor *Medicína* na vysoké škole

Základní údaje o respondentce: Respondentka se přistěhovala do Prahy společně s rodiči a se starším bratrem před 13 lety, a to z ukrajinského města Slavuta. S rodiči žije ve společné domácnosti, o čtyři roky starší bratr se před půl rokem odstěhoval do pronajatého bytu. Šest měsíců udržuje romantický vztah s přítelem českého původu.

Je svobodná, bezdětná, a protože jí studium a příprava k němu zabere většinu času, přivydělává si jen příležitostně, buď jako hosteska na různých kulturních akcích nebo přes léto jako servírka v restauraci v centru Prahy.

Kontakt na respondentku č. 3 jsem měla z doby, kdy jsme spolu chodily do tanečního kurzu, proto jsem ji o spolupráci požádala prostřednictvím sociální sítě Facebook. Respondentka souhlasila

Rodina respondentky se přestěhovala do České republiky společně. Již několik let zde žil bratr otce respondentky, který jim přestěhování doporučil. *„Strejda to tu vždycky chválil, když si s tátou telefonovali nebo psali. Dlouho to s maminkou probírali, hlavně kvůli mému bratrovi, který se stěhovat nechtěl. Neuměli jsme česky, tak nás alespoň učili latinku. Asi půl roku jsme se na to chystali, a pak jsme prostě odjeli.“* Zajímalo mě, jaké byly jejich první týdny zde v ČR. *„Jak mi bylo si moc nepamatuju. Bratr se vztekal ale to taky jenom chvíli. Začali jsme normálně chodit školy a zvykli jsme si. Já jsem hodně kamarádká, tak jsem se domlouvala jak se dalo, a pak jsem najednou uměla česky.“*

Oba rodiče respondentky pocházejí dle jejích slov z „lepších poměrů“. Otec respondentky se po příjezdu začal živit provozováním herny. Později si zařídil ještě jednu. Výdělečně činná je i matka respondentky. Ta se živí výukou ruského jazyka v soukromé jazykové škole a nepravidelně poskytuje také soukromé lekce. Na Ukrajině zůstali rodiče obou rodičů, kteří je ale dle slov respondentky v odjezdu podporovali. *„Naši se o ně můžou lépe postarat, takže to je pro ně aspoň taková útěcha, že dostávají hodně peněz, na ty ukrajinské poměry.“* Respondentka společně se svou rodinou prarodiče na Ukrajině navštěvuje zhruba jednou za půl roku. *„Jinak si hodně voláme, skypujeme, taky jim často posíláme fotky, aby neměli pocity odloučení.“*

Respondentka mi poté na mé otázky odpověděla v tom smyslu, že je velmi ráda, že může žít v Praze, neboť zde má daleko více možností vzdělání, seberealizace a pozdějšího profesního uplatnění. Zdůraznila, že si v budoucnosti v žádném případě nedovede představit návrat do své rodné

země. *„Nikdy se tam nechci vrátit, je tam bída a lidé nemají vůbec žádné ambice. Jsou jakoby poškození tou náladou, která tam všude vládne.“* V ostatních ohledech její styl života koresponduje se stylem, kteří vedou její vrstevníci. *„Žiju úplně stejně, jenom se každý den učím nová slova a přirovnání. Čeština mě pořád překvapuje.“*

Majoritu ve skupině jejích přátel a známých tvoří Češi. Jinak se pravidelně stýká se čtyřmi ruskojazyčnými kamarády a zbytek tvoří studenti z ostatních zemí, které poznala při studiu. *„I rodiče se přátelí hlavně s Čechama, vlastně jen dvě rodiny, se kterými jdeme občas na oběd nebo se navštívíme, jsou ze zemí svazu. A taky ještě se strýcem ale to je rodina.“* „Bratr má naopak za kamarády samé Rusy a Ukrajince. Nevím proč.“ Na mou otázku, do jaké míry jsou její rodiče benevolentní při výběru partnera respondentka odpověděla v tom smyslu, že její rodiče sympatizují více s tou představou, že respondentka založí rodinu s Čechem, a to protože nechtějí, aby případně vrátila na Ukrajinu nebo aby byla svému muži výrazněji podřízená, jak je tomu podle slov respondentky v její rodné zemi běžné. *„Český přítel tě má rád i nemocnou, špinavou a našťvanou“*, řekla respondentka s úsměvem. Tak jako respondentka č.2 považuje muže pocházející ze zemí Ruské federace a bývalého Sovětského svazu za náročnější na ženin vzhled a vystupování. *„To mě na nich štve.“*

Na mnou položenou otázku co má společného se skupinou českojazyčných přátel a co se skupinou přátel ruskojazyčných odpověděla: *„S českými mám společného hrozně moc, s ruskými vlastně asi jenom ten jazyk nebo domovinu, popravdě mi nejsou tak blízcí.“* Tento jev, jak se domnívá, je způsoben tím, že Češi jsou podle její zkušenosti mnohem otevřenější, přátelštější, komunikativnější a bezprostřednější, než ruskojazyční imigranti. *„Asi to máme trochu v povaze, mít jakoby tajemství, no, neodkrýváme všechny karty najednou. A asi i nevěříme cizím lidem. Jsme nedůvěřiví.“* Respondentka dále přiznala, že se daleko lépe cítí v českojazyčném kolektivu, kde svůj původ považuje spíše za aspekt, který jí dělá zajímavou a jedinečnou ve skupině přátel. *„... ta má krásnej byt, ta bohatý rodiče, ta je potetovaná, ten umí poker, no a já jsem Ukrajinka, umím se obléct, umím vlastně díky tomu více jazyků naprosto*

perfektně a vůbec, je to spíše výhoda.“ Se skupinou ruskojazyčných přátel se stýká v podstatě jen při aktivitách souvisejících se studiem na vysoké škole, jinak tento okruh záměrně nerozšiřuje, neseznamuje se s novými lidmi mluvícími rusky plánovitě kvůli společné mateřské řeči. *„Oni na to tady někteří hodně nadávají, přitom tam (na Ukrajině) je to daleko horší!“*. Na otázku, jakým jazykem mluví v soukromí odpověděla, že česky, a že česky i automaticky odpovídá na otázky položené v ruštině nebo ukrajinštině, a pouze velmi vyjímečně sklouzně do těchto jazyků.

Postupně jsme se dostaly k okruhu otázek, které měly zjistit, s jakými problémy se respondentka setkává v běžném, každodenním životě, a to jak 1, v Praze obecně, 2. v rámci českojazyčné skupiny, 3. v rámci ruskojazyčné skupiny. Podle odpovědí, které respondentka podala, nelze již v tuto chvíli, to znamená tolik let poté, co přijela jako cizinka do ČR nalézt něco, co by jí opakovaně znepríjemňovalo zde v Praze život. V prvních několika měsících, ještě jako devítiletá měla problémy s odlišnou abecedou, špatně se orientovala v ulicích nebo zaostávala za ostatními spolužáky ve škole, protože špatně četla a následně jí působilo obtíže porozumět textu. Protože ty samé obtíže měl i respondentčin bratr, rozhodli se rodiče najmout slečnu, která s nimi trávila čas a pomáhala jim s uchopením českého jazyka. Na zodpovězení této otázky si poté ještě vyžádala více času, načež mi přes sociální síť Facebook sdělila, že se opravdu nese setkává s žádnými problémy vyvolanými svou národností, jež by byly konkrétně spjaty s prostředím hlavního města. Celkově bylo pro respondentku č. 3 obtížné jmenovat problémy v každodenním životě. V rámci českojazyčné skupiny nakonec popsala svou zkušenost s přezíravými zaměstnanci různých úřadů (pošt, městského úřadu apod.) nebo například prodavaček, které se jí párkrát snažily odbýt, protože si dle mínění respondentky myslely, že *„se s nimi radši nebudu hádat a nechám si všechno líbit“*. Také se několikrát dostala do situace, kdy si na ulici vyslechla lascivní komentáře od ruskojazyčných dělníků, což bylo dle jejího názoru o to nepříjemnější, že jim rozuměla.

Na otázku, zda se identifikuje jako Ukrajinka či jako Češka odpověděla: *„To je těžká otázka. Devadesát devět procent času jako Češka. A to jedno procento neví. To je ve chvíli, když se ve mně bratr snaží*

tu Ukrajinu vzbudit. ... Tahle odpověď je pro mě jasná a přirozená, cítím se tu daleko přirozeněji než na návštěvě u prarodičů na Ukrajině.“

Respondentka byla velmi sdílná a příjemná, a nebránila se odpovědět mi na žádnou z mých otázek. Dokonce mi nabídla i pomoc svých rodičů, což jsem ale vzhledem k věkem, vzděláním a pohlavím omezenému výzkumnému vzorku musela odmítnout.

5.4 Případ respondentky č.4

Věk: 21 let

V Praze žije: 19 let

Vzdělání: druhým rokem studuje na vysoké škole bakalářský obor *Humanitní vědy*

Základní informace o respondentce: Respondentka se do Prahy přistěhovala společně se svou matkou, otcem a jeho rodiči, a to z Kyjeva. Respondentka má ještě o 6 let mladší sestru, která se již narodila na území ČR. Celá rodina žije v pronajatém bytě. Respondentka v současné době neudrhuje žádný romantický vztah, je svobodná, bezdětná, studuje prvním rokem na vysoké škole, a příležitostně si přivydělává jako průvodkyně ruskojazyčných turistů po pražských historických objektech.

Kontakt na respondentku č. 4 mi doporučila respondentka č. 1, opět jsem tedy požilu tzv. metodu „sněhové koule“. Prosbu o spolupráci na výzkumu jsem této respondentce zaslala e-mailem a následně jsme se sešly, abych získala její odpovědi na své výzkumné otázky.

Nejprve mě zajímalo, proč se rodina rozhodla přestěhovat, a proč si jako budoucí místo svého pobytu vybrala konkrétně Prahu. Respondentka vypověděla, že důvodem byla pracovní příležitost, která se v Praze naskytila jejímu otci – architektovi. Ten dostal od svého přítele – Čecha, se kterým se znal z doby, kdy v Praze studoval, nabídku, aby pro něj šel pracovat do studia, jenž vypracovává stavební projekty na rodinné domy, menší

stavby a zabývá se také rekonstrukcí bytů. Rodina respondentky nejdříve bydlela za velmi nízký nájem v bytě tohoto známého, a asi po třech letech si pronajala vlastní byt. Matka respondentky prvních 6 let nepracovala, poté se nechala zaměstnat jako průvodkyně po pražských památkách. Prarodiče respondentky podnikají. Provozují malou opravnu obuvi a kabelek, kde babička přijímá objednávky a dědeček příležitostně provádí drobné opravy. Takto se žíví devět let. Rodiče matky respondentky mají na ukrajinském venkově malé hospodářství, a protože se nechtěli v pokročilém věku stěhovat do města, zůstali na Ukrajině. Vztahy s rodiči matky jsou v pořádku, rodina je na dálku finančně podporuje.

Respondentka vypověděla, že život v Praze je obecně daleko *„lepší, pohodlnější a rozmanitější, a barevnější, než život v Kyjevě“*. Praha je dle jejího názoru výrazně multikulturní povahy, nabízí cizincům zajímavé pracovní příležitosti a pro ni, jako pro studentku je to město, kde *„člověk může studovat a zároveň být se svou rodinou. Lidé jsou tu slušní a vzdělaní.“* Respondentka dále vypověděla: *„Vážím si těch možností, že můžu každý den dělat něco jiného, třeba jít do kina nebo do divadla, cvičit, běhat, jít venčit do několika parků ..., studovat co chci, nebo klidně jít i jen tak na přednášku.... Radši nebudu ani přemýšlet o tom, jak bych se měla v Kyjevě.“* Její každodenní život se ničím neliší od toho, který vedou její vrstevníci.

Většinu jejích přátel a známých tvoří Češi. V rámci ruskojazyčné skupiny se intenzivně stýká pouze s rodinou, jednou kamarádkou a jednou spolužačkou ze školy – v tomto případě spíše ze studijních důvodů. Její rodiče zde také navázali sociální vazby se skupinou českojazyčných přátel, s nimiž se několikrát do roka navštíví. Babička a dědeček v Praze žádné blízké přátele nemají, *„jenom si sem a tam s pravidelnými zákazníky popovídají o počasí, politice, vaření a tak.“* *„Češi si tě pustí do soukromí, svěřují se, drží slovo, mají dobrou náladu, pomůžou. Rusové si tě pěkně dlouho drží od těla a dost neradi se baví o sobě. Co jsem vyzorovala, tak možná vidím rozdíl v oblékání.“* Zajímalo mě, jaký rozdíl konkrétně má respondentka na mysli. *„No kluci a holky tady se oblékají radši pohodlně, nenosí žádné složité modely, ženský nenosí podpadky a šaty ale jsou furt*

navlečené v džínách, takové neformální oblékání tady je. Jo, a ještě se tomu říká sportovní elegance, to je typické. ... Rusové a Ukrajinci hodně dbají na vzhled, taky se voní a upraví, když někam jsou, ale vlastně i když jdou jenom nakoupit. Táta se vždycky vracel z třídních schůzek a nadával, že tam všichni jsou oblečení jak do lesa, že tam byl jedinej v košili a kravatě.“ Názor na rozdíly v chování českojazyčných partnerů a partnerů ruskojazyčných pozorovatelné v romantickém vztahu shrnula respondentka takto: *„Češi se k ženám a k dívkám chovají určitě lépe. Berou je prostě jako rovnocenné partnerky, jejich slovo a názory mají stejnou váhu, často se s nimi napříkla radí, dokonce tu hodně často má hlavní slovo žena a chlap posluchá.“* Na mou otázku, zda tento její názor pramení ze zkušenosti, kterou získala pozorováním vztahů a hierarchického uspořádání ve vlastní rodině odpověděla, že žena je dle jejího názoru přirozeně podřízená muži, a to z toho důvodu, že on se o ní stará, zabezpečuje ji a rodinu, a má tedy hlavní slovo v rozhodování o zásadních věcech.

K reflexi každodenního života v rámci ruskojazyčné skupiny mi nemohla respondentka zprostředkovat větší množství postřehů, protože její zkušenost se týká jen jedné blízké kamarádky a rodiny. Přesněji mi sdělila, že je v jejich rodině velmi respektován otec. *„Máma a babička se starají o domácnost a děti, a jsou prostě některé věci, které přísluší řešit jen tátovi a dědovi.“* Na druhou stranu je to ale pro ty ženy daleko pohodlnější. Dále respondentka vypověděla, že ačkoliv si její otec určitě chce udržet své silné postavení v rodině, pro ni si přeje pravý opak, to znamená partnera, který ji bude respektovat a se kterým se o sebe budou starat navzájem, toto chování považuje za přirozenější pro Čechy, proto by podle mínění respondentky uvítal jao svého budoucího zete raději Čecha.

„Táta třeba zaměstnává na stavbě jiné Ukrajince a třeba i Bulhary. Jedou si sem vyloženě vydělat peníze, něco posílají i manželkám nebo rodičům domů, no a táta říkal, že když sem přijedou, tak se jich ujme nějaký takový jakoby boss, nebo mafián, no to je asi přehnané, no ale on jim zajistí bydlení a práci a oni mu za to dávají část výplaty. Takže by měl dostat třeba stopadesát korun za hodinu, co pracuje, ale nechá si jenom stovku a padesát dá tomuhle chlapovi. A tak to normálně funguje pro ty, co

si sem takhle jedou vydělat. ... Prý jsou ale i tak spokojení, protože za takovou práci rukama by doma dostali třeba jenom deset korun v přepočtu. Takže když tu takto pracují dejme tomu osm let, tak si prý můžou dovolit na Ukrajině koupit domek. Tak to říkal táta, já jsem se s nimi nikdy osobně nebavila.“ Toto téma si respondentka nepřála více rozebírat.³⁶ Rodina respondentky v soukromí mluví převážně česky. Babičce a dědečkovi se snaží vycházet vstříc používáním ukrajinštiny, kterou prarodiče preferují. Dále jsem respondentce dala otázky z následujícího okruhu, které se týkaly problémů, se kterými se setkává v rámci ruskojazyčné a českojazyčné skupiny.

Respondentka popřela, že by se v rámci ruskojazyčné skupiny dostávala do konfliktních situací. Pouze poukázala na skutečnost, že se mnohem častěji setkává se skupinami mladých Rusů, kteří se na veřejnosti hlasitě projevují, nebo se dopouští vandalismu. Ze strany Čechů cítí předsudky ovlivněné chování. To řeší tím způsobem, že dotyčné v průběhu rozhovoru informuje o svém vzdělání a zaměstnání otce. Tak se děje v případě, že má zájem s těmito navázat přátelský vztah, v opačném případě takové chování ignoruje. Respondentka se snaží studovat s dobrými výsledky, dbá na svůj vzhled a nebrání se, pokud vidí zájem, aby informovala okolí o skutečnostech souvisejících se svým původem.

Na otázku, identifikuje-li se jako Češka či Ukrajinka odpověděla: *„Jako Češka, jenom trochu jako bych tu byla na návštěvě. Nemůžu si někdy dovolit se třeba nějak nevhodně nebo neslušně chovat, protože by mi okamžitě někdo vmetl, že jsem Ukrajinka, ale když se nebudu koukat na úplně drobné rozdíly, tak jsem tím, jak žiju, co mám ráda a jakou mám povahu, a podle toho, kde mám všechny kamarádky a známé a vystudované*

---

³⁶ Zde se jedná o tzv. „klientský systém“, spadající do nelegálního sektoru veřejné sféry.

Dochází k jevu, kdy zde hierarchicky vybudovaná síť zprostředkovatelů a různých „podnikatelů“ zjednodušuje ukrajinským imigrantům cestu, jak získat např. potřebná povolení, víza a pracovní místa. Tito podnikatelé a firmy „organizují práci pro dělníky, obstarávají zařízení povolení k pobytu, ubytování a občas i stravování. Běžnou odměnou za takovéto služby je polovina vydělaného platu buď po celou, nijak neomezenou dobu zaměstnání, anebo, méně často, na určitou dobu.“ (Leontiyeva, Vávra Praha 2006)

školy a všechno, co ti vytváří domov a pocit, že někam patříš, že jsi někde doma, tak to všechno pochází odsud.“

Respondentka ochotně odpovídala na všechny mé dotazy, bližší informace nechtěla sdělovat pouze k otázce, jež se týkala systému, který je zde „zaveden“ pro ruskojazyčné či bulharské dělníky.

5.5 Případ respondentky č.5

Věk: 25 let

Délka pobytu v Praze: 16 let

Vzdělání: třetím rokem studuje na vysoké škole bakalářský obor *Mezinárodní vztahy*

Základní informace o respondentce: Respondentka se přistěhovala společně se svými rodiči a mladší sestrou do Prahy před šestnácti lety. Předtím bydleli v hlavním městě Ukrajiny, Kyjevě. Rodiče matky i otce zůstali na Ukrajině. Rodiče a o tři roky mladší sestra bydlí ve vlastním bytě, kam se nastěhovali ihned po svém příjezdu do ČR, přičemž vlastní ještě jeden byt, do kterého se, až projde rekonstrukcí, respondentka plánuje nastěhovat se svým českým přítelem. Pár momentálně přebývá v pronajatém bytě poskytnutém strýcem přítele respondentky za symbolické nájemné. Respondentka je svobodná, bezdětná, studuje a několikrát do týdne pracuje pro svého otce. Náplní její práce je doprovázet ruskojazyčné klienty k jednáním např. s právníky nebo bankovními úředníky a tlumočit z češtiny do ruštiny či ukrajinštiny.

S respondentkou jsem se seznámila na vysoké škole a od této doby se pravidelně stýkáme. Telefonicky jsme se domluvily na schůzce, kde také souhlasila se spoluprací na tomto výzkumu.

Respondentka vypověděla, že její otec působil na Ukrajině jako vysoce postavený politik. Vzhledem k faktu, že často veřejně vystupoval v rozhlasovém a televizním vysílání se svou kritikou vůči politické situaci

v zemi, stal se mediálně známý, podle slov respondentky „*pro hodně lidí nepohodlný*“, a z důvodu zachování bezpečnosti rodině se rozhodl stáhnout do ústraní. Známi v Praze mu poté pomohli při vytvoření zázemí a rodina se přestěhovala. Rodiče matky i otce dále žijí na Ukrajině v maloměstech. Otec respondentky se žije zprostředkováváním prodeje realit ruskojazyčné klientele, matka je po celou dobu pobytu v domácnosti, jen nárazově vypomáhá manželovi. Respondentka vypověděla, že její rodiče nepocházejí z nijak zvlášť vysokých majetkových poměrů, že obě rodiny žily naprosto průměrný život.

V odpovědi na otázku týkající se reflexe každodenního života v Praze zhodnotila respondentka životní úroveň obyvatel hlavního města jako celkově lepší než ve svém mateřském městě, obyvatele města potom jako vzdělanější, s vyšším životním standartem. „*Lidé v Kyjevě jsou buď bohatí nebo chudí. ... Praha má i lepší kulturní zázemí, taky třeba venku je víc bezpečno.*“ Dále podotkla, že se na Ukrajinu již nikdy natrvalo vrátit nechce, dokonce že tam nerada jezdí i na návštěvy k příbuzným. „*Rodiče mě tam pořád nutí jezdit, ale nakonec tam jede buď jen otec nebo s ním jede máma a někdy musí i sestra.*“ Dále se respondentka zmínila, že nechce zůstat natrvalo ani v Praze. „*Jak říká otec, Praha je navoněná bída.*“ Na mou žádost se k tomuto výroku vyjádřila následovně: „*Nedá se vůbec předvídat, s ničím se nedá počítat, všechno se tady mění, lidi jsou jednou takoví a pak tě někdo kvůli penězům podrazí, všechno se tu točí okolo peněz.*“ Osobní zkušenost nedokázala ihned uvést.

V další části polostruktovaného rozhovoru uvedla: „*Pár českých přátel mám hlavně od té doby, co jsem se svým přítelem, ale opravdu dlouho se přátelím spíše s ruskojazyčnými imigranty. Nebo takhle: mám dvě nejlepší kamarádky a obě jsou Arménky. Úplně nejbližší je mi moje sestra, té jediné můžu okoliv říct. Rodina je pro mě nejdůležitější, tu mám na prvním místě, za nima jdu s problémem jako k prvním. Ve škole mám hodně známých, Rusů, nějaké Albánce, Ukrajince a i Slováky, no a jasně, že i spoustu Čechů.*“ Ty nepovažuje za přátele, kamarády? „*Ne, to ne, s nimi si povídám hlavně o škole, o soukromí skoro nikdy.*“ Ví, že respondentka č.5 udržuje romantický vztah s přítelem – Čechem. Pár tvoří dva roky.

Jak vypověděla, díky tomu se v poslední době výrazně rozšířila skupina českojazyčných známých, které na jeho popud pravidelně vídá. Většinou se jedná o osoby ve věkové skupině 22 - 27 let. Jak srovnává českojazyčné a ruskojazyčné muže v partnerském prostředí? *„Oba mají svoje pro a proti. Ukrajinec není zvyklý, nebo to nikde neviděl, zacházet se svou partnerkou jako s milovaným člověkem, výjimka je snad jedině můj otec. Ale on musel rodičům mámy dokázat, že si jí zaslouží, že s ním bude šťastná, že si jí váží a tak, protože bohatý nebyl. Byla na škole nejkrásnější, nebo to tak vyprávěl, a kdyby se na ní jen hnusně podíval, tak tam čekalo dalších dvacet amantů. A ona je strašně pěkná i v šestačtyřiceti, furt mu může utéct.“* Z našich dřívějších rozhovorů vím, že má také tříletou zkušenost s romantickým vztahem se stejně starým ukrajinským imigrantem, poprosila jsem jí tedy, aby mi průběh vztahu popsala. *„No choval se ke mně jako k majetku, když už jsme spolu byli déle. Chtěl si mě vzít ale to taky jenom aby mě měl jistou. Vzít si mě za ženu a mít dítě a všechny by nás živil můj otec. I jeho rodiče už se to pokoušeli s našima domlouvat. Pak už jsem to nechtěla protahovat a ukončila jsem to. Na rozloučenou jsem dostala facku. ... Můj přítel (současný, pozn.) mi pomáhá, úplně klidně umyje nádobí, všechny domácí práce, rozdíl je i v tom, že úplně jinak utrácí peníze – on neutratí všechno za zábavu ale umí se i o mě postarat, nakoupí jídlo, drogerii, jo, a to je mu 23! To teda od Ukrajince vážně nehrozí. I rodiče ho mají radši, máma se o mě méně bojí, když ví, že jsme spolu.“* Po této zkušenosti jsou tedy rodiče spokojenější s mužem české národnosti jakožto s partnerem své dcery, i když se nedá říct, že by jí do výběru partnera kdy zasahovali. Rodiče respondentky v soukromí komunikují převážně ukrajinsky, sestra preferuje češtinu. Svého přítele na jeho prosbu učí rusky, a proto k němu tak i výjimečně promlouvá, aby získal autentický přízvuk.

Dále jsem se zajímala o problémy, se kterými se jako ruskojazyčná imigrantka setkává v Praze obecně. *„V Praze... no minule mě asi tři hodiny vyslýchali na policii, protože jsme šli z baru, kousek od nás se strhla nějaká bitka, dva Rusáci se řezali třema Čechama a my to viděli. Pak přijeli policajti, a že nás budou vyslýchat jako svědky. Holky – Češky, co tam taky byly a viděli stejně jako já, co se stalo, pustili po půl hodině, ale mě se ještě*

ptali, co tady v Praze dělám, jak jsem tu dlouho ale tohle přece s tím nemělo nic společného! Ale jak říkám, bůh ví, jak by to vypadalo v Kyjevě.“ K otázce problémů uvnitř ruskojazyčné skupiny vypověděla respondentka v kontextu výše uvedené konfliktní situace, že se často „*stydí za ruské skupinky, které jsou v noci v Praze snad všude. ... Dělají bordel, řvou, ničí věci, prostě tohle je nejčastěji to, jak se na veřejnosti projevujeme. Výborné. Co si o nás pak kdo má myslet. ... Taky, to je určitě rozdíl, že se v ruskojazyčné skupině mnohem častěji šňupe koukain, kluci nosí zbraně, chodí do bordelů, takže se vůbec nedivím, že se pak chovají jako zvířata.“* V rámci českojazyčné skupiny takovou zkušenost nemá? „*No vůbec to není takto extrémní, Češi jdou na pivo do hospody s normálníma cenama, maximálně tak dají jointa, že jo, neperou se, nevytahují se, kolik má kdo prachů..., to bych fakt mohla pokračovat do rána.“*

Setkává se respondentka se špatným zacházením kvůli svému původu? „*Akorát jenom jako malá ve škole. Třeba říkali, že mě na Sibiři uneslo UFO, a že mám čip. Ježíši, vždyť já na Sibiři ani nikdy nebyla! Ale v posledních několika letech jsem žádné problémy opravdu neměla. Nevzpomínám si.“*

Jak respondentka potenciálním problémům předchází? „*Naučila jsem se neřvat do telefonu. Když mluvím s mámou nebo tátou, tak fakt potichu. To mi ale kladli na srdce ještě než to stačilo něco způsobit. A když mi nerozumí kvůli hluku ve městě, tak nahlas mluvím radši česky. A i tak občas někdo kouká, tak to je asi jedno. Taky s sebou všude nosím otištěné všechny doklady a povolení, kdybych se musela někdy prokazovat.“*

Na otázku, zda se cítí být Češkou či Ukrajinkou odpověděla, že „*doma*“ není ani tady ani na Ukrajině, a ráda by se jednou nazývala „*Francouzku*“. Odůvodnila to tím, že nemá žádný zvláštní vztah ani k Ukrajině ani k ČR a ani k jejich obyvatelům.

5.6 Případ respondentky č. 6

Věk: 27 let

Délka pobytu v Praze: 20 let

Vzdělání: před třemi roky vystudovala na vysoké škole bakalářský obor *Učitelství pro mateřské školy*

Základní informace o respondentce: respondentka se do Prahy přistěhovala se svými rodiči z ukrajinského města Alčevsk. Nemá žádné sourozence. Je pět let vdaná za Čecha, se kterým má pětiletou dceru. Manžel se podniká v IT technologiích, respondentka pracuje na poloviční úvazek ve školce. Žijí v bytě, který dostali jako svatební dar od rodičů manžela. Rodiče respondentky provozují kosmetický salon, ve kterém převládá ruskojazyčná klientela. Oba bydlí v pronajatém bytě. Podnikali i po dobu, kdy žili na Ukrajině.

Kontakt na respondentku jsem získala od respondentky č.4, která s ní sousedí. Kontaktovala jsem jí e-mailovou zprávou, na základě které jsme si později domluvily schůzku.

Respondentka vypověděla, že poté, co zemřeli rodiče její matky, se rodina rozhodla přestěhovat z Ukrajiny. Protože se chtěli posunout na západ, rozhodovali se mezi Prahou a Brnem. Nakonec se rozhodli pro hlavní město, protože nevěděli, zda se v dohledné době nepokusí přestěhovat dál do Německa. Okolnosti, které dále vedly k vybrání Československa jako místa budoucího pobytu byl i fakt, že jsou si ukrajinština a čeština podobnější, než například ukrajinština a němčina. *„Pro malé dítě asi není problém naučit se jakýkoliv jazyk, ale čeština byla přece jenom nejmíň složitá. Minimálně jsem hned na začátku trochu rozuměla.“*

K otázce reflexe každodenního života v Praze: *„Budu do konce života vděčná svým rodičům, že neměli strach, použili peníze které zdědili, a šli pryč. Moje budoucnost a hlavně budoucnost mých dětí je jenom jejich zásluha. Jsem hrozně šťastná, že dcera může chodit do školky, kde má spoustu hraček, vystudované pedagogy, navštěvuje různé kroužky, chodí se školkou i do dětských divadel, to je pro mě nejdůležitější. A našla jsem*

si tu úžasného manžela.“ Dále vypověděla, že žije naprosto všedním rodinným životem, který se v ničem neliší od stylu života, který vedou ostatní mladé maminky.

Respondentka se pravidelně stýká mimo rodinu téměř jen s Čechy. Zná několik Ukrajinců, ale ty nepovažuje za své přátele. *„My o sobě víme, že máme něco společného, ale každý máme své životy a ani se nám nechce se nějak víc bavit. Proč taky, jenom kvůli tomu, že jsme ze stejné země?“* Jak se ale vyjádřila dále, nejvíce času stráví se svým manželem a dcerou. V rámci ruskojazyčné skupiny tedy žádné problémy nemá, jednoduše proto, že v ní netráví čas. Na otázku, jak vnímá českojazyčnou skupinu, odpověděla, že dle jejího názoru jsou Češi obecně otevřenější vůči cizincům a v každodenní komunikaci sdílnější a příjemnější. Co se týče skupiny ruskojazyčné, popsala respondentka svou zkušenost, kterou získala se svými rodiči, a lidmi, se kterými se zná jen povrchně. *„Zvlášť muži se chovají jinak k ženám. Děti milují stejně, ale ženy jsou v České republice mnohem svobodnější, mohou třeba chodit na kafe s kamarádkou, a nikdo si o nich hned nemyslí, že někde dělají něco jiného, tedy jejich partner si to nemyslí. Tady je to všechno o dolmuvě, ne o rozkazech.“* S žádným ruskojazyčným imigrantem romantický vztah nikdy neudržovala. *„A o nic jsem asi nepřišla.“* Na otázku, zda jí rodiče zasahovali do výběru partnera odpověděla, že se jim jako důvěryhodnější a spolehlivější jevíli být čeští muži. Respondentka v komunikaci se svou dcerou používá „suržyk“³⁷, který se naučila u prarodičů na ukrajinském venkově. S manželem mluví výhradně česky. Se svými rodiči respondentka používá ruštinu. *„Až bude dcera velká, bude mít tři jazyky, bude mluvit česky, rusky a ukrajinsky, a bude se učit zase jiné jazyky. To je velká výhoda.“*

Poté jsem se zaměřila na další okruh otázek. Nejdříve jsem se zajímala o problémy, se kterými se jako Ukrajinka setkává v každodenním životě v Praze. *„Když jsem si vzala manžela, získala jsem občanství, takže už jsem úplně spokojená, a žádné problémy nemám. Dřív jsem se třeba bála, abych se nedostala do nějakého problému, aby mě neposlali zpátky*

---

37 je smíšený jazyk vzniklý na základě ukrajinštiny a ruštiny. Gramatika a výslovnost jsou převážně ukrajinské, v lexiku však převažuje ruština

nebo tak. Teď je to ale dobré.“ V rámci ruskojazyčné skupiny také není sto jmenovat situace, které by jí komplikovaly situaci. „Vůbec, s rodičema jsou vztahy krásné. Od začátku se třeba přemohli a mluvili s manželem česky, i před ním, když se bavíme, tak česky. Opravdu si nevzpomenu.“ V rámci skupiny českojazyčné ale negativní zkušenost má. Přesně vypověděla: „Když jsem nastoupila do práce, tak moje kolegyně, které jsou Češky, se mě snažily prostě buzerovat. Chtěli pořád nosit nějaké věci, uvařit kafe, pohlídat na chvíli svojí skupinku dětí, když jsme měli třeba uklízet nějaké hračky, tak skoro nic nedělaly.“ Jak se s tímto vypořádala? „Já ráda pomáhám, klidně spoustu věcí udělám, ale už jsem byla našťvaná, a s jednou jsem se trochu pohádala, s tou. co to nejvíc přeháněla a zneužívala, a řekla jsem, ať mi jde uvařit kafe, a když řekla, že to není její práce, tak jsem jí to příště řekla taky. A když jsem viděla, že kolegyně nic nedělají, a čekají, až třeba všechno uklidím já, tak jsem si šla zakouřit a taky jsem nic nedělala. Ale nechovaly se takhle všechny. Teď tam máme ty vztahy dobré a nikdo si nic nedovoluje.“ I tato respondentka má zkušenost se situací, kdy byla urážena kvůli svému původu, a to v souvislosti s okupací Československa vojsky Varšavské smlouvy. „Jednou mi říkaly matky na hřišti, když jsem mluvila na dceru, že musím mít kvůli národnosti problémy. Odpovídala jsem, že nemám, že mi nikdo nenadává, a že mluvím dobře česky, tak to třeba ani nikdo nepozná, a ony se na mě tvářily, jako by s tím měly největší problém ony. No, to se stane jednou za sto let, a neřeším to.“

Respondentka se jednoznačně identifikuje jako Češka, a na otázku proč odpověděla v tom smyslu, že se jedná o její subjektivní pocit, že o této otázce nemá důvod přemýšlet, a že by pro ni bylo jednodušší najít důvod, proč se necítí jako Ukrajinka.

6 REFLEXE KAŽDODENNÍHO ŽIVOTA V PRAZE Z POHLEDU MLADÝCH UKRAJINSKÝCH IMIGRANTEK

Šest případových studií, jež jsem prezentovala v páté kapitole své bakalářské práce, nám dovolilo nahlédnout do životů šesti mladých žen pocházejících z Ukrajiny, a to takovým způsobem, kdy jejich výpovědi vycházely z jejich vlastních zkušeností a zůstaly neovlivněné názory jiných imigrantek. Dále pak seznámily čtenáře s okolnostmi a důvody své imigrace, prostředím rodiny, kulturními rozdíly, a subjektivním názorem na život a problémy v rámci českojazyčné a v rámci ruskojazyčné skupiny.

Smyslem této kapitoly je nalézt kauzalitu migrace ukrajinských rodin, pojmenovat důvody, které přivádí tyto imigranty právě do hlavního města ČR, nastínit pracovní uplatnění a příležitosti imigrantů z Ukrajiny v perspektivě dlouhodobého pobytu v ČR, hledat v těchto případech souvislosti v genderových rolích charakteristických pro ukrajinskou kulturu a odkrýt hodnotící postoj zúčastněných respondentek na život v Praze, českojazyčné a ruskojazyčné prostředí a nejčastější problémy, které s sebou odlišný původ přináší.

6.1 Imigrace do Prahy: její důvody a realizace

Rodiče všech respondentek se rozhodly k emigraci z Ukrajiny, protože shledali toto místo jako výhledově nevhodné pro své děti (a to jakožto prostředí, kde by měly vyrůstat, vzdělávat se a v dospělosti hledat profesní uplatnění), a protože je do ČR lákaly pracovní příležitosti, spojené s vyšším výdělkem a lepší životní úrovní. Od života v Praze si slibovali kvalitnější kulturní zázemí, možnost seberealizovat se, a příznivé podmínky k tomu, aby si zde vytvořili nový domov. *„Ukrajinci nejsou většinou přímo nuceni utíkat z mateřské země. Jejich hlavní motivací je zlepšení*

ekonomických podmínek nebo potřeba našetřit si na bydlení, studium dětí a, jak ukázal výzkum, někdy i na dovolenou nebo oblečení. ... Toto tvrzení lze ilustrovat výrokem devětadvacetileté paní O. ...: „Ne, že bych neměla na chleba. Ale když jsem viděla na stáncích ty banány, lososy nebo, například, tuňák...“³⁸

Faktorem, který svědčil ve prospěch ČR obecně, byl podobný jazyk, levnější náklady na živobytí, než jaké byly dále na západ. Také se v tomto výzkumu několikrát ukázalo, že rodiny zde již měly známé nebo příbuzné, kteří jim přesídlení doporučovali, a v začátcích jim byli ochotni pomoci ve věcech ubytování nebo získání práce. Otce imigrantek do Prahy často přiváděl podnikatelský záměr. Oba rodiče většinou pocházejí z průměrných až nadprůměrných majetkových a výdělkových poměrů, proto bylo možné, aby se sem přestěhovaly celé rodiny najednou, a to v několika případech včetně jednoho ovdovělého či obou prarodičů. V jednom případě nejdříve emigroval jen otec, ale jen z toho důvodu, aby zde připravil zázemí pro rodinu. V ostatních případech se toto realizovalo prostřednictvím známých nebo příbuzných v Praze. Rodina po svém příjezdu bydlela většinou v pronajatém bytě, a až po delší době si koupila byt vlastní, ve všech případech ale zpočátku bydlely celé rodiny společně. Mohli jsme se setkat s tím, že zůstali-li na Ukrajině rodiče rodičů, došlo k ochladnutí rodinných vztahů, na druhou stranu ale byl tento počín z jejich strany v několika případech také podporován. Všechny rodiny respondentek, jež do ČR emigrovaly, zbytek rodiny na Ukrajině na dálku finančně podporují.

6.2 Srovnání života v Praze a v mateřském městě

Všechny respondentky shodně vypověděly, že se jsou rády, že se přestěhovaly do Prahy. Život v hlavním městě hodnotí jako lepší,

---

38 LEONTIYEVA, Y. (ed.), EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P., HIRT, T., JAKOUBEK, M., KOCOUREK, J., PAŽEJOVÁ, L.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové), Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006, str. 33, 34

což koresponduje s očekáváním rodičů. Nachází zde pestřejší možnosti seberealizace, prostředí Prahy se jim jeví jako multikulturní a otevřené vůči cizím kulturám, a svůj každodenní život pokládají také za pohodlnější, rozmanitější a barevnější, než by byl ten, který by bývaly vedly ve svých mateřských městech na Ukrajině. Všechny v Praze studují nebo vystudovaly vysoké školy, soukromé i státní. Všechny shodně vypověděly, že se cítí plně adaptované na české prostředí a integrované do české společnosti.

6.3 Reflexe lidských vztahů v rámci českojazyčné a ruskojazyčné skupiny

Až na jediný případ respondentky vypověděly, že jejich okruh přátel tvoří hlavně Češi. Tyto respondentky měly společné to, že se do ČR přistěhovaly ještě v dětství (nebyly starší než devět let), to znamená, že byly, co se týče schopnosti absorbovat českou kulturu, velice tvárné. Velice jim v tomto procesu pomohl kontakt s pro děti přirozenými autoritami, jako byly učitelky a učitelé na základních školách, vedoucí různých zájmových kroužků a také například doučovatelé českého jazyka. V jednom případě, kdy se do ČR respondentka přistěhovala ve věku sedmnácti let, začala tato dívka navazovat sociální vazby cíleně v rámci ruskojazyčné skupiny, neboť pokládala jazyk a společný původ s ostatními jedinci této skupiny za sjednocující prvek, jenž jí dodával pocit jistoty a jakéhosi „bezpečí“, čehož je příkladem, jak sama uvedla i to, že se v komunikaci v rámci této skupiny nemusela kontrolovat v mluveném projevu, a mohla se přesněji vyjádřit. Tato popsaná ostýchavost tolik nekomplikovala ostatním pěti respondentkám navazování vztahů s Čechy, protože děti jsou v tomto ohledu bezprostřednější a učenlivější.

Všechny respondentky popsaly Čechy, podle toho, jakou s nimi mají zkušenost, jako velmi otevřené, vstřícné, bezprostřední, komunikativnější, sdílnější a příjemnější, ve většině výpovědí jako ochotné pomoci. V charakteristice ruskojazyčných imigrantů naopak respondentky často mluvily o takových vlastnostech, jako je uzavřenost, odměřenost a snaha

udržet si soukromí, které jsou pozorovatelné právě v porovnání s náturou českou.

Mezi jednotlivými výpověďmi respondentek převažoval názor, že je pro ukrajinskou kulturu příznačné dominantní postavení muže nad ženou. Otec je v rodinách respondentek velice respektován, dle několika dotázaných „má hlavní slovo“ a rozhoduje o důležitých věcech. Oproti tomu má ale povinnost za všech okolností zabezpečit manželku a děti, a poskytnout jim dostatek finančních prostředků k zajištění dobrého rodinného i sociálního zázemí. Oba rodiče, jak dále vyplynulo, požívají u svých dětí vážnosti, až do vysokého věku. Tomuto tvrzení odpovídá i skutečnost, že jsou ve všech případech prarodiče imigrantek, kteří se rozhodli zůstat v mateřské zemi, od svých dětí na dálku finančně podporováni. Zjednodušeně by se tedy dalo říci, že je pro ukrajinskou rodinu typická přirozená autorita otce z pohledu manželky a dětí, a ze strany potomků autorita rodičů obecně.

S tím souvisí i shoda, ke které došlo v odpovědích respondentek na otázku „Jaký je podle vás rozdíl mezi českým a ruskojazyčným mužem jakožto partnerem?“, kdy respondentky nezávisle na sobě došly k tomu závěru, že čeští muži jsou jako partneři v romantickém vztahu citlivější, starostlivější, vnímavější, méně nároční na vzhled a vystupování své partnerky na veřejnosti, na druhou stranu ale pohodlnější a méně dbalí vzhledu. Ruskojazyčné muže charakterizovaly jako vznětlivější, se sklony k majetnickosti. Čeští muži jsou schopní vést romantický vztah s emancipovanou partnerkou, např. se s ní dělit i o domácí práce, oproti tomu nepovažují za svoji přirozenou úlohu postarat se o své rodiče, svou manželku a děti do takové míry, která je normální pro ukrajinského muže. Pět z mých respondentek udržuje romantický vztah s Čechem, nebo jej alespoň jakožto potenciálního parnera preferují.

S tématem preferencí u potenciálního partnera ze strany rodičů souvisela další z mých otázek. Je evidentní, že rodičům respondentek záleží v první řadě na osobnostních kvalitách případného partnera své dcery, ale vzhledem k výše uvedeným zkušenostem a vlastnostem, které respondentky přisuzují Čechům, jsou čeští muži v očích rodičů respondentek

ve výhodě. Pouze opět v jediném případě, kdy jsou rodiče respondentky i respondentka zatím silně fixováni na svou mateřskou kulturu, je ruskojazyčný partner ze strany rodičů vítanější, a to kvůli společnému původu a jednodušší komunikaci.

Objevil se zde také názor, že ruskojazyčná skupina je co se týče společenského, tzv. „večírkového“ života, hlučnější, někdy má i dle výpovědí větší sklony např. k vandalismu. Jedna respondentka, která ale v rámci ruskojazyčné skupiny přátel tráví většinu času vypověděla, že se zde nachází daleko větší četnost drogových excesů, a že je zde častější např. nošení zbraně nebo i většího obnosu peněz.

6.3 Jazyk komunikace v soukromé sféře

Jak vyplynulo z výpovědí všech respondentek, komunikují se svými rodiči ve čtyřech případech v mateřském jazyce, tzn. ukrajinsky, rusky nebo případně suržikem. V komunikaci se sourozenci častěji používají češtinu. Toto je pravděpodobně způsobeno tím, že rodiče respondentek, kteří strávili většinu života na Ukrajině svou mateřskou řeč v běžné komunikaci upřednostňují. Oproti tomu ty respondentky jež strávily na Ukrajině pouze dětství, a to maximálně devět let, kterým se v češtině dostalo vzdělání a základní kulturní prvky (jako je například literatura, kinematografie, hudba), považují za automatickou komunikaci v češtině.

6.4. Nejčastější problémy v každodenním životě v Praze, v rámci českojazyčné a v rámci ruskojazyčné skupiny

Dle odpovědí, které jsem získala od svých respondentek, můžu říci, že se ani jedna běžně neseťkává v každodenním životě v Praze s žádnými problémy, jež by byly zapříčiněny odlišným původem dotazovaných. V několika případech se sice stalo, že se respondentky setkávaly s obtížemi v dětském kolektivu na základních školách, ale jak uvedly, dokázaly

se s těmito vypořádat za poměrně krátkou dobu, nenesou si s sebou do dnešní doby žádné následky, a dnes už těmto problémům nepřikládají žádnou váhu. Svůj původ, a s ním ruku v ruce jdoucí jazykovou vybavenost považují v běžném životě spíše za výhodu, a to většinou v možnostech pracovního uplatnění. Čtyři ze šesti respondentek si našly práci, v níž je znalost ruštiny a ukrajinštiny na profesionální úrovni velikou výhodou, ba dokonce i podmínkou.

Když pomíneme problémy, se kterými se respondentky setkávaly v rámci českojazyčné skupiny jako malé, stává se jen zřídka, že se k nim Češi chovají nepřátelsky, a většinou jsou to pak starší generace nebo například zaměstnanci různých úřadů. Ze strany vrstevníků je častější spíše pozitivně laděný a upřímný zájem o odlišnou kulturu a tradici.

V rámci ruskojazyčné skupiny se, až na jeden případ, kdy si rodiče jedné respondentky nepřejí dostávat se do kontaktu s jejími českými přáteli, neobjevují nějaké závažnější problémy. Vztahy zbylých respondentek v rámci ruskojazyčné skupiny jsou buď dobré, naprosto neutrální nebo nejsou navázány žádné.

6.5 Ukrajinka nebo Češka?

Čtyři ze šesti dotazovaných respondentek se cítí být Češkami. Vysvětlují to faktu, že na našem území (konkrétně na území Prahy) strávily většinu života, mají zde sociální zázemí, prošly českými školami, znají lépe českou kulturu a české dějiny než ty ukrajinské, a cítí se tu „doma“. Tyto respondentky v partnerském vztahu upřednostňují jako partnera Čecha. Respondentka č.2, která se sem přistěhovala ve věku sedmnácti let, vnímá samu sebe stále jako Ukrajinku. Na Ukrajině zůstali její přátelé z dětství, strávila zde větší část života než v Čechách, a bylo pro ni také těžší se do české společnosti integrovat. Tato respondentka si stále udržuje svou mateřskou kulturu, a sama říká, že na to, aby se cítila být Češkou, je zde příliš krátce. Respondentka č.5, jež, jak jsme se dozvěděli, navazuje sociální vazby přirozeněji v rámci ruskojazyčné skupiny a stále dbá na udržení

ukrajinské kultury ale žije zde od svých devíti let se nedokázala zařadit ani jako Češka ani jako Ukrajinka a ráda by si vytvořila domov v jiné zemi, kde by poté přijala tamní kulturu a národní identitu.

7 ZÁVĚRY

V předkládané bakalářské práci jsem si kladla za cíl zjistit, jak mladé ukrajinské imigrantky reflektují svou integraci do české společnosti. K dispozici jsem měla rozhovory, které jsem vedla se skupinou šesti dcer z dobře situovaných ukrajinských rodin, které se do České republiky přistěhovaly se záměrem zůstat zde natrvalo, vychovat zde své děti a vytvořit si zde nový domov. Migraci ve všech případech inicioval otec. Jako důvod migrace všechny respondentky uváděly na prvním místě snahu otce o zlepšení ekonomického postavení rodiny, až na druhém místě, a pouze některé, jmenovaly i jeho pocit větší osobní svobody.

Všechny dotázané mladé ženy studují vysokou školu nebo již mají dokončené vysokoškolské vzdělání. Ekonomický status rodin i jejich vzdělanostní úroveň je zařazuje do skupiny zámožných ruskojazyčných imigrantů a současně rámcově vymezuje okruh českých vrstevníků, s nimiž se stýkají na přátelské bázi. Z této sociální pozice se odvíjí i jejich vztah k české společnosti a České republice.

Odpovědi na mé otázky jednoznačně prokázaly snahu těchto respondentek o integraci do české společnosti, stejně jako snahu přijmout českou kulturu, a to i přesto, že většina z nich má kontakty i ve skupině ruskojazyčné.

Všechny respondentky dovedou formulovat výhody a možnosti, které jim život v Praze nabízí, a uvědomují si vyšší životní úroveň obyvatel ČR. Jako základní výhody spatřují právě vyšší životní úroveň, možnost kvalitnějšího vzdělávání, možnost lepšího profesního uplatnění nebo například získání vyšší „rovnocennosti“ s muži v osobním i profesním životě.

V souvislosti s tradiční představou o uspořádání v rodině jsem

na základě otázek a odpovědí prokázala schopnost respondentek formulovat rozdíly v osobnostní charakteristice českých a ukrajinských mužů a žen, a také rozdíly ve vztazích uvnitř českých a ukrajinských rodin. Do protikladu se dostal „patriarchální“ model ukrajinské rodiny s rozhodující autoritou muže a závazkem dětí k rodičům a „liberální“ model české rodiny, v níž postavení členů je budováno na individualitě, a to i ve vztahu k rodičovské generaci. Dále jsem prokázala fakt, že jsou si respondentky vědomy, který model pro sebe považují za nejvhodnější, a zda pro sebe považují za vhodnější partnery vycované českou či ukrajinskou kulturní tradicí. Zde se jejich stanoviska rozcházel. Záleželo zde na skutečnosti, zda strávili větší část svého života na Ukrajině či v České republice, a pod působením jaké tradice tak setrvaly déle.

Všechny respondentky si vybudovaly kamarádské kontakty v české i ruské vrstevnické skupině. Tyto skupiny ovšem záměrně separují. Jako důvod uvádějí odlišný životní styl, vybudovaný na ekonomické i mentální bázi.

Podařilo se mi prokázat, že problémy pramenící z odlišného původu, respondentky mají v rámci českojazyčné i ruskojazyčné skupiny. Výchozí pozicí všech je předcházet těmto problémům. Taktiky, které volí, jsou u obou skupin odlišné a budují na mentalitě.

Podařilo se mi prokázat, že tyto mladé imigrantky nemají sjednocující postoj k vlastní národní identitě. Identifikují se buď jako Češky nebo jako Ukrajinky, a tento svůj postoj dovedou zdůvodnit (zařazení souvisí s délkou pobytu na našem území a věkem, ve kterém se dostali do kontaktu s českou kulturou a mohly jí začít vstřebávat.)

Seznam použité literatury

AVRUCH, K.: Culture and Conflict Resolution. USA: Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason Universtiy. [online], 1998. [cit.

2013-06-26] Dostupné z: <Http://www.eolss.net/sample-chapters/c14/e1-40-01-01.pdf>

BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M.: Etnické komunity: elity, instituce, stát, Fakulta humanitních studií v Praze, Praha 2009

Cizinci v České republice, Český statistický úřad, Praha 2006

EZZEDDINE, P., HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H., SEIDLOVÁ, G., ŠŤOVÍČKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, M., Etika výzkumu, e-learningový kurz, Úvod do společenskovedních metod

HENDL, J. : Kvalitativní výzkum, Portál s.r.o., Praha 2005

HARTNOLL, R., GRIFFITH, P., TAYLOR, C., HENDRICKS, V., BLANKEN, P., NOLIMAL, D., WEBER, I., TOUSSIRT, M., INGOLD, R.: Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (Snowball Sampling), Úřad vlády ČR, Praha 2003

HOFSTEDE, G.: Kultura a organizace: Software lidské mysli, Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Praha 1999

KADEŘÁBKOVÁ, J.: Sociologická hesla. In: <Http://nb.vse.cz>, [online], 2000 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: http://nb.vse.cz/kreg/Materialy/REG314/REG314_hesla.htm

LEONTIYEVA, Y. (ed.), EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P., HIRT, T.,

JAKOUBEK, M., KOCOUREK, J., PAŽEJOVÁ, L.: Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové), Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006

LEONTIYEVA, Y., VÁVRA, M.: Postoje k imigrantům, Sociologický ústav AV ČR, Praha 2009

LHOŤAN, L. a kolektiv autorů: Rozmanitostí proti předsudkům: Romové, Vietnamci, Muslimové a Ukrajinci v České republice, V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2012

Migrace a kulturní konflikty. In: *Http://www.auditorium.cz* [online].. 2003 vyd. Auditorium, 2011 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.auditorium.cz/pdf/MIGR-ukazka.pdf>

PETRUSEK, M.: Společnosti pozdní doby, Sociologické nakladatelství, Praha 2006

PORTILLA, Julian. Kevin Avruch Professor of Conflict Analysis and Resolution, George Mason University: Topics: conflict resolution strategies, culture, conflict analysis and resolution. In: *Http://www.beyondintractability.org* [online]. 2003. vyd. The Beyond Intractability Knowledge Base Project, 2003 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.beyondintractability.org/audioplay/avruch-k>

ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století, Portál, Praha 2001

Terminologický slovník. In: *Http://www.mvcr.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-06-26]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologickyslovník.aspx>

TESAŘ, F.: Etnické konflikty, Portál, Praha 2007

SCHEU, H. Ch., ASLAN, E.: Migrace a kulturní konflikty, Auditorium, Praha 2011

CABADOVÁ WAISOVÁ, Š.: Úvod do studia mezinárodních vztahů, Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2002.

ZILYNSKYJ, B.: Ukrajinci v Čechách a na Moravě(1894)1917-1945(1994). XEgem.pro Výbor "Oni byli první". 1. vyd. Praha 1995

Bibliografický záznam

ŠTĚPÁNÍKOVÁ, M.: Reflexe vlastní integrace do české společnosti z pohledu mladých ukrajinských imigrantek, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 65 stran. Vedoucí práce PhDr. Mirjam Moravcová DrSc.

Anglický název práce

Self-reflection of integration into Czech society as seen by young Ukrainian immigrants

Anotace

Tato práce si klade za cíl zprostředkovat čtenáři pohled mladých ukrajinských imigrantek na život v hlavním městě ČR – Praze, přiblížit jejich každodenní život v rámci českojazyčné a v rámci ruskojazyčné skupiny, a poukázat na problémy, se kterými se tyto imigrantky setkávají, a které úzce souvisí s jejich původem. Soustřeďuje se také na kulturní rozdíly mezi Čechy a ruskojazyčnými přistěhovalci, a na reflexi českého etnika, a to z pohledu již začleněných imigrantek. Teoretická část práce představuje pojmy kulturní konflikt, imigrant, integrace, asimilace a multikulturalismus. Věnuje se také historii ukrajinských imigrantů na českém území, a prezentuje situaci, která je v České republice aktuální. Okrajově jsou zde představeny nejčastější důvody Ukrajinců k emigraci do České republiky. Výzkumná část práce dále obsahuje šest případových studií, vypracovaných na základě rozhovorů s mladými ukrajinskými imigrantkami, které umožňují zjištěné informace zařadit do sociálních a kulturních souvislostí a také poskytují odpověď na otázku, proč se novým domovem imigrantek stala právě Praha, jak se liší každodenní život imigrantek v této metropoli od života jejich českých vrstevníků, jaké s jakými komplikacemi se setkávají v procesu vlastní asimilace, jak se ukrajinské imigrantky identifikují, do jaké

míry absorbují českou kulturu, považují-li ČR za zemi, kde si chtějí vytvořit domov a splynout s místním obyvatelstvem, a jakým procesem musí projít, aby byly ze strany české společnosti přijaty.

Abstract

The goal of this project is to give a reader an idea of how young Ukrainian immigrants perceive life in the capital of Czech Republic-Prague, describe their everyday life experience within Czech-speaking group, and point out problems which these immigrants have to face, problems that stem from their origin. Also, this work focuses on cultural differences between Czechs and Russian-speaking immigrants and reflection of Czech ethnic group as seen by already integrated immigrants. Theoretical part of the project introduces terms cultural conflict, immigrant, integration and assimilation. In addition, it aims at history of Ukrainian immigrants in Czech region, and at topical issues of Czech Republic. The most common reasons for emigration to the Czech Republic are introduced here as marginal topic. Next, research part of the work contains six case studies worked up on the basis of interviews with young Ukrainian immigrants, which enable acquired information to be implemented into social and cultural connections and also offer answer to questions why immigrants choose Prague in particular to become their new home, how everyday life of immigrants in this metropolis differs from life of their Czech peers, with which inconveniences they come across during their own process of assimilation, how Ukrainian immigrants identify themselves, to which extent they soak up Czech culture, whether or not they perceive CR as a country where they want to create home and merge with local people, and through which process they have to go to be accepted by Czech society.

Klíčová slova

ukrajinské imigrantky, integrace do české společnosti, kulturní konflikt

Keywords

Ukrainian imigrants, integration into czech society, cultural conflict